

НАУКА БЕЗ КОРДОНІВ
МІЖНАРОДНІ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

*VI Міжнародна науково-практична
інтернет-конференція*

**«ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВЕКТОР РОЗВИТКУ
НАУКИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ»**

Тези доповідей

Частина 2

30 квітня 2018 р.



Дніпро
2018

УДК 0.82

ББК 94.3

Тенденції та вектор розвитку науки в сучасному світі: VI Міжнародна науково-практична інтернет-конференція: тези доповідей, Дніпро, 30 квітня 2018 р. – Ч. 2. – Дніпро: НБК, 2018 – 84 с.

У збірнику містяться матеріали, подані на VI міжнародну науково-практичну інтернет-конференцію «Тенденції та вектор розвитку науки в сучасному світі». Для науковців, аспірантів, здобувачів, викладачів та студентів вітчизняних та зарубіжних вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ.

Оргкомітет інтернет-конференції не несе відповідальності за матеріали опубліковані в збірнику. У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Всі матеріали надані в авторській редакції та виражають персональну позицію учасника конференції. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерела є обов'язковим.

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Кравчук М. М., Побігун С. А. Підходи до оцінки ефективності стратегії соціальної відповідальності.....	5
Кулініч Т. В., Тимчина Ю. А. Формування конкурентних стратегічних переваг вітчизняних підприємств-виробників хлібобулочних виробів на основі їх ресурсного потенціалу.....	9
Педь В. О., Листопадова В. В. Диференціальне числення в економіці.....	16

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Бобошко В. В., Работа Т. О. Особливості збереження психічного здоров'я.....	21
Левчук А. В. Психологічні засади управління конфліктами в державних організаціях.....	26
Хорошенко А. О. Гра як основа соціальної адаптації першокласників.....	30
Хорошенко А. О. Психолого-педагогічні особливості адаптації першокласників до умов навчання в школі: загальні зауваги.....	34
Шульга О. С., Царькова О. В. Психологічна феноменологія переживання почуття провини.....	37

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Атрошенко Т. Ю., Колюх М. К. Засоби запобігання насильству в багатопоколінній сім'ї.....	44
Булаєвська Т. М. Теоретичні засади проблеми формування громадянської компетентності у дітей молодшого шкільного віку.....	47
Гончарук В. В., Гончарук В. А. Професійна підготовка майбутніх	

учителів природничих спеціальностей у системі неперервної освіти...	51
Гузій І. С. До питання формування конкурентоздатності майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи на основі інтегративного підходу.....	56
Гуцол Л. М. Поняття «дозвілєве середовище» у сучасному науковому дискурсі.....	59
Добридень А. В. Самоосвіта як складова професійного самовдосконалення майбутнього педагога.....	63
Загородня О. В. Місце та роль вчителя у реалізації художньо-творчого потенціалу дітей молодшого шкільного віку на заняттях із образотворчого мистецтва.....	67
Магда П. М. Зміст методичних рекомендацій «Формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення предметів соціально-гуманітарного циклу».....	71
Нечипоренко А. Ф. Формування комунікативної компетенції: Storytelling-технологія.....	75
Піскунова О. А. Місце та роль народознавчих студій на шляху фахової підготовки вчителя початкової школи (на прикладі Вінницького державного університету імені Михайла Коцюбинського).....	78
Плутцева К. В., Жейнова С. С. Ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом як засіб екологічного виховання.....	81

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Кравчук М. М.,

магістрант кафедри економіки підприємства

Івано-Франківський національний

технічний університет нафти і газу

м. Івано-Франківськ, Україна

Побігун С. А.,

доцент кафедри маркетингу і контролінгу

Івано-Франківський національний

технічний університет нафти і газу

м. Івано-Франківськ, Україна

В сучасних умовах інтеграції України до європейського і світового співтовариства особливої актуальності набуває взаємодія бізнесу і суспільства. Впровадження концепції соціальної відповідальності у повсякденну діяльність українських компаній пояснюється тим, що бізнес не може діяти ізольовано від суспільства, оскільки він сам є частиною соціуму. Саме тому до соціальної відповідальності бізнесу зараз прикуто багато уваги як з боку бізнесу так і з боку науковців.

Наразі належна увага надається розкриттю змісту стратегії соціальної відповідальності, її різновидам та особливостям, які мають бути притаманні саме для українських підприємств. Впродовж останніх років проблемам впровадження даної концепції та її оцінки, зокрема на

вітчизняних підприємствах, приділялося багато уваги з боку дослідників, таких як: Малик І., Воробей В., Малиновська О., Бігняк О., Грицина Л. та інших.

Однак, не зважаючи на значні наукові напрацювання в цій області, питання оцінки ефективності стратегії соціальної відповідальності вимагають подальшого дослідження та постійної уваги наукової спільноти.

Соціальна відповідальність підприємств має носити системний та постійний характер, тому повинна включатись в стратегію управління підприємством.

Стратегію соціальної відповідальності можна визначити як план дій, який спрямований на виконання місії соціально-орієнтованого підприємства та досягнення цілей на довгострокову перспективу розвитку підприємства, а також забезпечення внеску в розвиток суспільства.

Стратегія з соціальної відповідальності визначає цінності та стандарти, згідно з якими здійснюється операційна діяльність підприємства, тобто вона є основною складовою, яка має бути інтегрована в стратегію розвитку підприємства.

Сьогодні існує велика кількість методологічних підходів до оцінки соціальної відповідальності підприємств, які можна розподілити на методики соціальної звітності, індексний і рейтинговий методи, кількісні та якісні методи [1].

За методикою соціальна звітність може готуватися за міжнародними стандартами:

- Звіт зі сталого розвитку (Global Reporting initiative – GRI);
- Звіт за стандартом AA1000 (Account Ability);
- Звіт про прогрес реалізації принципів Глобального договору (COP – Communication on Progress);
- на власний розсуд компанії за показниками та структурою.

В міжнародній практиці і в Україні широко використовуються індексні та рейтингові методи. Варто сказати, що в основному переважають зовнішні індекси, на основі яких формуються рейтинги соціально відповідальних компаній. До найбільш вживаних можна віднести наступні:

- Індекс Domini Social Investment (DSI 400) (здійснюється оцінка соціальних, екологічних та управлінських показників найбільших по капіталізації підприємств);
- Індекс стійкості Доу Джонса (Dow Jones Sustainability Index) (як еталони оцінки використовується економічна основа для розвитку підприємства, соціальна активність, екологічна діяльність);
- Індекс FTSE4Good (фінансові, соціальні й екологічні показники підприємства); Індекс корпоративної добродійності (Corporate Philanthropy Index);
- Метод Лондонської групи порівняльного аналізу (London Benchmarking Group) (аналіз соціальної активності підприємства).

Зовнішні індекси є основою для розрахунку рейтингів соціально відповідальних компаній (РА «ГВардія»), рейтинг «зелених» компаній (ІА «ЛІГАБізнесІнформ»).

Щодо внутрішнього індексу соціальної відповідальності підприємства, то як правило використовують методіку, яка базується на основі експертної оцінки та модифікованої матриці SPACE-аналізу.

Найбільш вживаним в Україні індексом оцінки соціальної відповідальності є Індекс прозорості та підзвітності.

Використання комбінації якісних та кількісних методів забезпечує найбільш ґрунтовну оцінку соціальної відповідальності [2]. До кількісних, наприклад, можна віднести визначення частки соціальних інвестицій в сумарному обсязі до оподаткування, а до якісних відповідно

– впровадження ресурсозберігаючих та енергозберігаючих технологій, застосування альтернативних видів палива тощо.

Вибір того чи іншого методичного підходу та інструментарію залежить від цілей та об'єкту оцінки; розуміння самої сутності соціальної відповідальності підприємства суб'єктами оцінки, галузевою та іншою специфікою діяльністю об'єкта, правовим полем господарювання та міжнародними договорами, тощо.

Таким чином, узагальнюючи вищевикладений матеріал можемо підсумувати, що сьогодні існує велика кількість підходів оцінки стратегії соціальної відповідальності та відсутня єдина методика її оцінки, що враховує особливості функціонування вітчизняних підприємств.

В подальшому нами вбачається необхідність дослідження методичних підходів оцінки стратегії соціальної відповідальності з врахуванням особливостей функціонування українських підприємств.

Література:

1. Євтушенко В. А. Оцінка корпоративної соціальної відповідальності: методи, об'єкти, показники / В. А. Євтушенко // Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ»: зб. наук. пр. Темат. вип.: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2013. – № 46 (1019). – С. 53-63.
2. Грицина Л. А. Механізм формування корпоративної соціальної відповідальності в управлінні підприємством: дис. канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка і управління підприємствами» / Л. А. Грицина; Хмельниц. нац. ун-т. – Хмельницький, 2009. – 20 с. 11

**ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ СТРАТЕГІЧНИХ ПЕРЕВАГ
ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ-ВИРОБНИКІВ
ХЛІБОБУЛОЧНИХ ВИРОБІВ НА ОСНОВІ ЇХ РЕСУРСНОГО
ПОТЕНЦІАЛУ**

Кулініч Т. В.,

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту організації
Національний університет «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна*

Тимчина Ю. А.,

*студент Інституту економіки і менеджменту
Національний університет «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна*

Важливим атрибутом ринкової економіки є конкуренція. Сам ринок, його механізм не може нормально функціонувати без розвинутих форм конкуренції, що вимагає від підприємницького сектора постійного самовдосконалення та пошуку варіантів підвищення рівня конкурентоспроможності.

Формування і вибір конкурентної стратегії підприємства базується на результатах всебічної оцінки як конкурентного середовища, в якому працює підприємство, так і на визначенні внутрішніх ресурсних можливостей, які характеризуються станом і рівнем використання його ресурсного потенціалу [1]. Оскільки реалізація конкурентної стратегії значною мірою залежить від ресурсного забезпечення, поточна оцінка величини ресурсів підприємства дає можливість визначити перспективи втілення розробленої стратегії у життя [2].

Формування та подальший розвиток ринкових відносин в Україні зумовлює специфіку діяльності підприємств, умов їх функціонування, оскільки підвищується рівень невизначеності, ризику, посилюється конкуренція, стає необхідністю вміння пристосовуватись до економічної ситуації, яка постійно змінюється.

Перехід до ринкових відносин, особливості становлення ринку в Україні, складні тенденції в реалізації методів і засобів державного регулювання в економіці перехідного періоду обумовили необхідність пильної уваги до підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Споживачі впливають на інтереси конкуруючих підприємств за допомогою спеціальних засобів впливу на ринок, що приводить до зниження цін, підвищення якості продукції, розширення її асортименту, збільшення кількості і якості товарів, які споживаються. Саме тому тема формування конкурентних стратегічних переваг підприємств є досить актуальною.

Мета даної публікації: оцінити ресурсний потенціал вітчизняних хлібопекарських підприємств для обґрунтування дієвої та ефективної конкурентної стратегії. Відповідно нашими завданнями буде: проаналізувати ринок споживання хліба та хлібобулочних виробів на теренах України, здійснити аналіз потенціалу виробників хліба, надати рекомендації щодо формування дієвої та ефективної конкурентної стратегії для хлібопекарських підприємств України.

Примітно, що структура виробництва хліба та хлібобулочних виробів у 2017 році, як і у 2000 році, принципових змін не зазнала. Левова частка виробництва (53%) – це хліб пшеничний; на хліб житній та хліб із пшеничного і житнього борошна припадає 32%; на виробу булочні, до яких до речі належить батон і багет, припадає 25% від усього виробництва хліба нетривалого зберігання [3]. Разом з тим, виходячи із показників офіційної статистики, середньодушкове споживання хліба українцями

упродовж 2000-2017 років скоротилося з 50 кг до 24 кг на особу на рік. А якщо порівнювати цей показник наприклад із 1995 роком, то споживання хліба зменшилося більш, ніж у 3 рази.

Провівши аналіз статистичних даних, ми з впевненістю можемо стверджувати, що головною причиною скорочення ринку хліба та хлібобулочних виробів в Україні є демографія – із зменшенням кількості українців зменшується й споживання цих товарів – продуктів першої необхідності. Слід зазначити, що за останні п'ять років населення України скоротилося на 3,3 млн осіб. За цей же час зменшилося не лише споживання хліба та хлібобулочних виробів, але все частіше люди роблять вибір на користь дешевших продуктів або дістають з полиць кулінарні книги та готують вироби з муки вдома самі. Зауважимо, що на купівельну спроможність українців впливає зниження рівня їх доходів українців.

Щодо самих виробників, то низька рентабельність виробництва хліба та хлібобулочних виробів призвела до скорочення обсягів випікання «соціального хліба». Вартість кінцевого продукту в галузі залежить від рівня цін на зернові, а також на задіяні енергетичні і трудові ресурси. Додатковий інфляційний вплив на ринок робить знецінення національної валюти [5]. Також зменшилось державне регулювання. До осені 2016 року ціни на хліб підлягали державному регулюванню. Для виробників встановлювалися норми рентабельності, перевищення яких необхідно було доводити. Даний порядок був скасований після прийняття відповідного закону. Додатково, на ринок хлібобулочних виробів вплинуло збільшення кількості міні-пекарень – поряд з традиційними хлібозаводами на ринку з'явилося безліч інших малих виробників, розташованих в житлових районах, а також власне виробництво деяких торгових мереж. Ще однією з причин для змін на ринку хліба та хлібобулочних виробів стало поширення в суспільстві ідей здорового

способу життя, які сприяють зменшенню в раціоні кількості борошняних виробів. А також і перехід частини споживачів на інші види продукції – лаваш, коржі, цільнозернові хлібці та інші.

Проте, не все так погано для наших потужних виробників хліба та хлібобулочних продуктів. Наші, українські підприємства мають потенціал [1]. Підходи до визначення сутності та структури потенціалу підприємств дає можливість виокремити основні його складові (елементи) – виробничий, фінансовий, трудовий, маркетинговий, організаційно-управлінський та інноваційний потенціал, інформаційний. На наш погляд, саме ці складові дозволяють забезпечити необхідний стратегічний потенціал для реалізації конкурентної стратегії, виходячи з комплексного аналізу ринкової ситуації, який стає основою для визначення стратегічного набору рішень щодо подальшого конкурентного розвитку хлібопекарських підприємств. Адаптуючи існуючі методичні підходи до особливостей функціонування хлібопекарських підприємств, діагностику їх ресурсного потенціалу проведемо, аналізуючи його складові:

1) Виробничий потенціал будемо розглядати як наявні та приховані можливості підприємств щодо залучення та використання факторів виробництва для випуску максимально можливого обсягу продукції. На основі аналізу ринку споживання хлібу, проведеного вище, ми з впевненістю можемо сказати, що виробничий потенціал у підприємств є, бо виробництво в абсолютних величинах зменшилось, а отже, потужності «простоюють». Проте, мова в даному випадку йде про зменшення собівартості та налагодження мобільності виробництва. Щодо зменшення собівартості, то найбільш затратними є сировина та енергоносії. Щодо мобільності, то тут вагомим чинником буде «виступати» правильність розрахунків потреб ринку.

2) Фінансовий потенціал будемо розуміти як обсяг власних, позичених та залучених фінансових ресурсів підприємства, якими воно може

розпоряджатися для здійснення поточних і перспективних витрат. Станом на сьогодні, виробники хліба та хлібобулочних виробів не мають в достатній кількості власних обігових коштів, а тому вкрай важливим для таких українських підприємств буде залучення коштів від сторонніх організацій.

3) Трудовий потенціал оцінимо як персоніфіковану робоча силу в сукупності своїх якісних характеристик. Це одна з сьогоденних проблем України. Оскільки кордони України стали «відкритими» для безвізового пересування по території європейських країн, то більшість працездатного населення, одразу ж, розпочала пошук кращих умов праці в компаніях європейських держав.

4) Маркетинговий потенціал ототожнимо із здатністю підприємства систематизовано й планомірно спрямувати всі свої функції (визначення потреб і попиту, організація виробництва, продаж і післяпродажне обслуговування) на задоволення потреб споживачів і використання потенційних ринків збуту. Маркетинговий потенціал українських підприємств – виробників хлібу є на достатньо високому рівні. Проте, потребує більш чіткої сегментації цільових аудиторій для розуміння їх потреб в продукції та розробки можливостей впливу на стимулювання їх до покупки.

5) Організаційно-управлінський потенціал охоплює організаційно-правову форму підприємства, організаційну структуру підприємства, структуру управління на підприємстві і його інфраструктуру [4]. Організаційно-управлінський потенціал українських виробників хліба та хлібобулочних виробів дає можливість ефективно управляти усіма процесами підприємств. Проте, навички та здібності керівників усіх рівнів управління з формування, організації, створення належних умов для функціонування та розвитку соціально-економічної системи підприємства потребують вдосконалення.

6) Інноваційний потенціал розглянемо як сукупні можливості підприємства щодо генерації, сприйняття та впровадження нових (радикальних і модифікованих) ідей для його системного технічного, організаційного та управлінського оновлення. Відкритість кордонів та можливостей обміну досвідом із закордонними виробниками аналогічних товарів дають можливість отримувати та впроваджувати інновації у процеси виробництва хліба.

7) Інформаційний потенціал оцінимо як єдність організаційно-технічних інформаційних можливостей, які забезпечують підготовку й прийняття управлінських рішень та впливають на характер (специфіку) виробництва через збирання, зберігання (нагромадження), обробку та поширення інформаційних ресурсів. Власне, інформаційний потенціал українських виробників хліба та хлібобулочних виробів є одним із елементів, який є слабо розвиненим та недостатньо задіяним у розробці конкурентних стратегічних переваг таких підприємств.

Отже, в умовах загострення ринкової конкуренції на ринку хліба та хлібобулочних виробів, ефективне формування та використання ресурсного потенціалу підприємства є однією з ключових умов забезпечення конкурентних переваг у довгостроковій перспективі [4]. Формування конкурентної стратегії підприємства та поточне управління його діяльністю тісно пов'язані з величиною і структурою ресурсного (стратегічного) потенціалу підприємства, який є одним з ключових чинників вибору та успішності впровадження стратегії конкуренції [6].

Характер подальших процесів на ринку хлібобулочних виробів в Україні буде залежати від динаміки внутрішнього попиту. Зовнішня торгівля надає на цей ринок незначний вплив. Незважаючи на скорочення ринку в останні роки, хліб продовжує залишатися одним з основних продуктів в раціоні українців, тому попит на нього буде присутній

завжди. Його рівень залежить від купівельної спроможності, стилю життя і кількості населення України [7].

Зважаючи на вище викладене та врахувавши аналіз львівських підприємств-виробників хліба та хлібобулочних виробів, ми рекомендуємо підприємствам цього профілю такі «кроки» формування конкурентних стратегічних переваг:

- 1) сформувати чітку організаційну структуру підприємства-виробника хліба та хлібобулочних виробів;
- 2) провести чітку сегментацію ринку споживачів, наявних і потенційних, із розумінням, яку продукцію, скільки, кому та по яких цінах будемо продавати, щоб задовольнити споживчі цінності покупців;
- 3) провести модернізацію виробничих потужностей, максимально автоматизувавши всі виробничі процеси;
- 4) розробити, запровадити, автоматизувати та постійно вдосконалювати всі бізнес-процеси підприємства; бо, на нашу думку, для самої продукції будь-який конкурент може зробити аналог, а внутрішні бізнес-процеси підприємства (між підрозділами конкретного підприємства) та зовнішні (між представниками підприємства та представниками контрагентів) є завжди унікальними, і їх вже важче скопіювати;
- 5) розробити, запровадити та постійно вдосконалювати систему мотивації працівників всіх рівнів підприємства, спрямовану на збільшення його чистого прибутку, збільшення рівня рентабельності та безперервного забезпечення достатньої кількості обігових коштів.

Література:

1. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: [навч. посібник] / Краснокутська Н. С. – К.: ЦНЛ, 2005. – 352 с.
2. Плотницька С. І. Ресурсний потенціал підприємства як фактор побудови ефективної стратегії конкурентоспроможності / С. І.

- Плотницька // Ефективна економіка: Ел. наукове фахове видання. – 2015. – № 4. [Е-ресурс]. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4487&p=1>.
3. Сайт Держстатистики України [Е-ресурс]. – URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Бойко О. В., Друзь В. В. Особливості формування організаційно-економічної стратегії розвитку підприємств в умовах ринку [Е-ресурс]. – URL: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/viewFile/405/393>
5. Іванов Ю. Б., Іванова О. Ю. Стратегія формування конкурентних переваг підприємства в умовах інтенсивної конкурентної боротьби [Е-ресурс]. – URL: http://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2012-4_0-pages-121_128.pdf
6. Бокій О. В. Конкурентоспроможність продукції хлібопекарської галузі України [Е-ресурс]. – URL: <http://knutd.edu.ua/publications/pdf/Visnyk/2014-6/23-30.pdf>
7. Федорова Т. В. Стратегічне управління конкурентоспроможністю хлібопекарських підприємств [Е-ресурс]. – URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2014/8/55.pdf>

ДИФЕРЕНЦІАЛЬНЕ ЧИСЛЕННЯ В ЕКОНОМІЦІ

Педь В. О.,
*студентка інженерно-хімічного факультету
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна*

*Листопадова В. В.,
кандидат фізико-математичних наук, доцент,
доцент кафедри математичної фізики
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»
м.Київ, Україна*

Результатом розв'язування інженерних задач будь-якого рівня є, як правило, чисельні оцінки (параметрів пристроїв, процесів, технічних і економічних характеристик, тощо), які є наслідком розрахунків, що здійснюються з наближеними первісними даними. Більшість прикладних задач зводяться до математичних задач, які розв'язуються різноманітними обчислювальними методами.

Диференціальне числення – розділ математики, в якому вивчаються похідні, диференціали та їх застосування в дослідженні властивостей функцій. Основна ідея та поняття диференціального числення полягає у вивченні функцій в малих околах певних точок. Точніше, диференціальне числення дає апарат для дослідження функцій, поведінка яких у досить малому околі кожної точки близька до поведінки лінійної функції чи многочлена. [1, с. 31].

Зокрема, апарат диференціального числення дозволяє розв'язувати широкий спектр економічних задач. Необхідність використання похідної при аналізі економічних проблем виникає при визначенні оптимального значення того чи іншого показника, від якого залежить фінансовий стан підприємства. Так, для ефективної організації діяльності фірми фінансовому менеджеру необхідно знати величини оптимальних витрат, оптимального об'єму продукції, яка випускається, оптимальну чисельність робітників, тощо. Задачі такого типу породжують

особливий клас екстремальних задач в економіці, розв'язання яких вимагає використання апарату похідної.

Задача 1. Визначення оптимальної кількості товару, від реалізації якого фірма отримає максимальний прибуток на конкурентному ринку.

Розглянемо завдання вибору стратегії фірмою, яка діє на конкурентному ринку. Звернемо увагу, що конкурентний ринок характеризується наступними основними ознаками:

- наявність безлічі покупців, інформованих про продукцію, що продається, і її ціну;
- однорідність продукції, що продається, за своїми характеристиками;
- наявність великої кількості маленьких фірм (продавців);
- відсутність економічних перешкод для входу і виходу з ринку.

Основним наслідком цих умов є відсутність можливості в окремої фірми впливати на ринкову ціну, тобто фірма, яка діє на конкурентному ринку, може продавати свій продукт тільки за ціною P (price), що склалася на ринку, на цей товар. Як приклад такого ринку може бути ринок сільськогосподарської продукції.

Головною метою будь-якої фірми, яка діє на ринку, є максимізація свого прибутку. Прибуток Π (profit) визначається як різниця між загальною виручкою R (revenue), від реалізації одиниць продукції Q (quantity), і загальними витратами C (costs), пов'язаними з витратами на її виробництво і реалізацію. Оскільки виручка та витрати залежать від об'єму продукції, що випускається, тобто є функціями від кількості товару Q , то і прибуток, у свою чергу, є функцією від Q . В результаті маємо наступне рівняння для функції прибутку: $\Pi(Q) = R(Q) - C(Q)$.

Оскільки сукупна виручка конкурентної фірми – це грошова сума, отримана від продажу Q одиниць продукції за ціною P за одиницю товару, то можна записати, що $R(Q) = P \cdot Q$. Отже, $\Pi(Q) = P \cdot Q - C(Q)$.

Таким чином, перед фірмою постає завдання визначення такої кількості товару, від реалізації якого вона отримає максимальний прибуток. Це завдання є стандартним завданням математичного аналізу на знаходження значення аргументу, при якому функція набуває найбільшого значення на деякому проміжку.

Відзначимо, що розв'язання прикладної задачі на екстремум ведеться за відомою схемою, що складається з трьох етапів:

1. Формалізація (запис величини, що оптимізується, у вигляді функції деякого аргумента);
2. Математизація (дослідження функції на екстремум засобами математичного аналізу);
3. Інтерпретація (формулювання отриманого результату в термінах початкового завдання).

Задача 2. Визначення оптимального об'єму випуску продукції для фірми монополіста.

В протилежність конкурентному ринку розглянемо тепер, як визначати оптимальний об'єм випуску продукції для фірми, яка є монополістом при виробленні певної продукції.

Сформулюємо основні ознаки чистого монопольного ринку:

1. відсутність досконалих замінників продукції фірми-монополіста;
2. неможливість входження на ринок інших фірм;
3. велика кількість покупців на ринку;
4. досконала інформованість щодо цін, фізичних ознак товару, інших параметрів ринку. [2, с. 127].

Головним наслідком цих умов є те, що фірма-монополіст має можливість встановлювати ціну на свою продукцію (таку можливість називають монопольною владою). Тому існує певна залежність між кількістю товару, які можуть бути реалізовані, і ціною одного товару, що виробляється монополістом: $P = P(Q)$. Тоді функція всієї виручки

монополіста буде мати наступний вигляд: $R(Q) = P(Q)Q$. В результаті отримаємо, що $\Pi(Q) = P(Q)Q - C(Q)$.

Досліджувана тема є особливо актуальною і привертає увагу вчених, оскільки включає не тільки технічні та економічні науки з використанням оптимізаційних моделей, що розвиваються. Взаємодія математики та економіки корисна для них обох: математика отримує широке поле для її застосувань, а економіка – інструмент для отримання нових знань, адже математичний апарат не володіє усіма необхідними методами для дослідження економічних явищ та процесів, тому пошук нових методів та вирішення нових економічних проблем сприяє розвитку математики. Враховуючи це, застосування математичних методів в економічних дослідженнях є виключно необхідним.

Література:

1. Завало С. Т. Елементи аналізу. Алгебра многочленів – Київ: Радянська школа, 1972. 462 с.
2. О. М. Машкін. Монополізація капіталістична // Енциклопедія історії України : т. 10, 728 с. / ред. кол.: В. А. Смолій (голова) та ін.

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

ОСОБЛИВОСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я

Бобошко В. В.,

лікар-психіатр

КЗ «Дніпровська клінічна психіатрична лікарня»

м. Дніпро, Україна

Работа Т. О.,

помічник лікаря-епідеміолога

ВП «Василівський міжрайонний відділ

ДУ «Запорізький ОЛЦ МОЗ України»»

м. Василівка, Україна

Сучасні реалії життя в Україні зумовлюють актуальність проблеми психічного здоров'я. Нині умови життєдіяльності людини пов'язані з особливостями, які ставлять високі вимоги до індивідуально-психологічних властивостей і психічних функцій організму. В умовах трансформації українського суспільства особливої значущості набувають питання формування самодостатньої, цілісної та внутрішньо гармонійної особистості. Однак на тлі суспільних негараздів, нестабільності повсякденних умов життя та труднощів пристосування до них є складним завданням для особистості.

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що проблему психічного здоров'я науковці розглядають з урахуванням такого розуміння особистості, яке складається в рамках тієї чи іншої теоретичної концепції особистості. Зокрема, це стосується психодинамічної теорії особистості З. Фрейда, індивідуальної теорії особистості А. Адлера,

аналітичної теорії особистості К. Юнга, Его-теорії особистості Е. Еріксона, гуманістичної теорії особистості Е. Фрома, соціокультурної теорії особистості К. Хорні, структурної теорії рис особистості Р. Кеттела, соціально-когнітивної теорії особистості А. Бандури, когнітивної теорії особистості Дж. Кілле, гуманістичної теорії особистості А. Маслоу, феноменологічної теорії особистості К. Роджерса.

Проблема здоров'я особистості, як і всі інші глобальні проблеми, виникає внаслідок кризової ситуації, джерела якої лежать усередині, а не поза людською істотою. Зазвичай здоров'я розуміють як відсутність хвороб, порушення нормальної життєдіяльності організму, зумовлених функціями й морфологічними змінами. У трактуванні поняття «здоров'я» сьогодні немає єдиної думки. Офіційно прийнятим вважається визначення ВООЗ, згідно з яким здоров'я – це стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, а не лише відсутність хворобливих змін.

Найчастіше під погіршенням здоров'я розуміють зниження або порушення функціонування органів і систем організму, що забезпечують його фізичну працездатність, і зовсім рідко – психофункціональні зміни, психічне неблагополуччя людини. Під нездоров'ям розуміють фізичну недугу організму, а психофункціональні розлади типу невизначеного почуття тривоги, загальної пригніченості, стану незадоволеності, підвищеної дратівливості тощо не прийнято вважати хворобою [2, с. 35].

Слід зазначити, що в процесі диспансеризації й профілактичних оглядів, як правило, виявляються або виключаються всі відомі захворювання й анатомічні дефекти, і залежно від діагнозу кожна людина потрапляє в групу здорових або хворих [1, с. 18]. Однак практика показує, що не всі особи, віднесені до групи здорових, відрізняються високою працездатністю, стійкістю до простудних захворювань і, навпаки, наявність того або іншого захворювання (зрозуміло, поза загостренням) або анатомічного дефекту не обмежує можливості людини в досягненні

гармонійності фізичного розвитку й функціонального стану організму, його загартованості, що дозволяють зберегти високу соціальну активність протягом життя.

Біопсихосоціальна природа людини зумовлює визначення в структурі здоров'я наступних компонентів:

1. Фізичне (соматичне) здоров'я – це природний стан організму, який забезпечує нормальне функціонування всіх органів і систем людини. Якщо добре працюють всі органи і системи, то весь організм правильно функціонує, фізично розвивається.
2. Соматичне здоров'я розглядається як позитивні біологічні якості особистості (працездатність, тривалість життя, репродуктивна здатність).
3. Психічне здоров'я – повноцінний розвиток і злагоджена робота всіх психічних функцій, стан душевного благополуччя, що характеризується відсутністю хворобливих психічних проявів, що забезпечує адекватну до умов навколишньої дійсності регуляцію поведінки, діяльності.
4. Соціальне здоров'я – це характеристика взаємодії людини й суспільства, критерій прийняття людиною соціальних норм і цінностей данного суспільства. Позитив у соціальних взаєминах (законоступність, толерантність, активність, комунікабельність тощо).
5. Духовне здоров'я – постійне прагнення до самовдосконалення, здатність до постійного розвитку і збагачення особистості [3, с. 231].

Заслужують уваги психологічні аспекти духовності. Саме цей феномен досліджує у своїх працях Ж. Юзвак, яка розглядає духовність як «творчу здатність людини до самореалізації та самовдосконалення, зумовлену такими особливостями когнітивно-інтелектуальної, чуттєво-емоційної та вольової сфер, які сприяють успішному формуванню та реалізації потреби у ціле спрямованому пізнанні та ствердженні в її життєдіяльності істини, загальнолюдських етичних та естетичних цінностей, усвідомлення єдності себе та Всесвіту» [6, с. 141].

Зазвичай критеріями психічного здоров'я вважають:

- відсутність або наявність виражених форм психічних захворювань та пограничних нервово-психічних розладів;
- гармонійність психічного розвитку та його відповідність віку;
- рівень розвитку показників стану провідних соціально- професійно- значущих психофізіологічних функцій та особливостей особистості, які зумовлюють ефективне виконання різноманітних навчальних, професійних або побутових завдань у повсякденній діяльності.

Психічне здоров'я людини залежить від ряду факторів, які можуть негативно впливати. До них відносяться: тривалі негативні стресові ситуації, невміння підтримувати адекватні відносини з оточуючими, конфлікти, недостатній відпочинок, малорухливий спосіб життя, зовнішні подразники (шум та ін.).

Збереження психічного здоров'я несумісне з вживанням будь-яких психоактивних речовин. Нікотинова залежність є найбільш розповсюдженим психічним розладом, що не допомагає позбавитися стресу, а, навпаки, підвищує його рівень, і це сприяє розвитку важких психічних розладів.

Особлива роль у сфері оздоровлення, відновлення та підвищення психофізичних сил особистості відводиться фізичним вправам. Однак основні принципи та умови сприятливого впливу феномена фізичної активності і фізичних вправ на людину ще недостатньо визначені та базуються в основному на фізіології м'язової діяльності [5, с. 221].

В системі оздоровлення населення, відновлення їх тілесних і духовних сил велике значення відводиться таким напрямом реалізації цінностей фізичної культури в соціокультурному просторі, як зняття надмірної нервово-психічної напруги, психічної скутості особистості фізичними вправами; рекреація і реабілітація за допомогою рухової активності.

Результати спеціальних досліджень довели, що фізичні вправи впливають на відновлення психічного здоров'я. Це виявляється у:

- підвищенні психічної активності, за рахунок «стягування» застійних психічних напружень;
- інтенсифікації розвитку психічних процесів (пам'яті, сприймання, відчуття, концентрації уваги та ін.);
- виробленні релаксаційних, відновних механізмів, зниженні рівня тривожності, підвищенні настрою тощо [4, с. 335].

Психічне здоров'я людини значною мірою залежить від здорового способу життя, від дотримання певних правил, що стосуються режиму рухової активності, харчування, нормальних взаємин у побуті, усунення шкідливих звичок тощо. Позитивно налаштовані люди, які мають чіткі цілі в житті і не схильні навантажувати постійно себе сумнівами, невпевненістю, поганими передчуттями та песимізмом, мають хороші перспективи для збереження власного як фізичного, так і психічного здоров'я [6, с. 142].

Психічно здоровою є гармонійна, врівноважена, здатна до самореалізації своїх життєвих потреб особистість. Її здатність до самоуправління пов'язана з такими якостями, як цілеспрямованість, активність, адекватний самоконтроль. Психічні процеси здорової людини характеризуються максимальним наближенням суб'єктивних образів до відображення об'єктів дійсності, адекватним самосприйманням, розвиненими здібностями концентрувати увагу, утримувати в пам'яті інформацію, здатністю до логічної обробки інформації, критичністю мислення, креативністю.

Література:

1. Баевский Р. М. Проблемы здоровья и нормы: точка зрения физиолога / Р. М. Баевский // Клиническая медицина. – 2000. – № 4. – С.18-25.

2. Бачерніков Н. Є. Философские вопросы психиатрии / Н. Є. Бачерніков, В. П. Петленко, Є. А. Щербина. – К., 1985. – С.35-36.
3. Калитиевская Е. Р. Психическое здоровье как способ бытия в мире: от объяснения к переживанию / Е. Р. Калитиевская // Психология с человеческим лицом: Гуманистическая перспектива в постсоветской психологии. – М, 1999. – С. 231-239.
4. Психическое здоровье // Психология менеджмента: Учебник / Под ред. Г. С. Никифорова. – СПб: Изд-во СПб ун-та, 2000. – С. 335-343.
5. Семке В. Я. Превентивная психиатрия / В. Я. Семке. – Томск Издательство Томского гос. ун-та, 1999. – 403 с.
6. Юзвак Ж. Духовність як психологічний феномен: структура та чинники розвитку / Ж. Юзвак // Філософська думка. – 1999. – № 9. – С.141.

ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ В ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

Левчук А. В.,

магістрантка кафедри практичної психології

Тернопільський національний педагогічний

університет імені В. Гнатюка

м. Тернопіль, Україна

Будь-яка організація у своїй життєдіяльності пов'язана з неминучістю виникнення в ній різноманітних конфліктів. Проте, зайва делікатність людей заважає їм розібратися в глибоких причинах конфлікту і так зменшує шанси на те, щоб скерувати їх у конструктивне русло.

Прагнучи захиститись від шкідливих наслідків конфлікту, керівники підприємств і організацій різних галузей все більше звертаються сьогодні до психологічної науки, в якій шукають теоретичне обґрунтування механізмів і практичні рекомендації щодо гармонізації стосунків із підлеглими та партнерами, врівноваження свого внутрішнього стану, запобігання і розв'язання різноманітних конфліктів тощо.

Державне управління можна розглядати, як конкретний вид діяльності стосовно здійснення єдиної державної влади з функціональною специфікою, відмінною від інших видів (форм) реалізації державної влади.

З цього випливає, що конфлікти у державних організаціях можна розглядати як певну складну систему, яка здатна пристосовуватися до умов, які мають властивість постійно змінюватися і розвиватися.

Дослідження показують, що не сама наявність конфліктів, а саме невдачі у їх вирішенні неконструктивними способами ведуть до руйнування взаємозв'язків. Взаємовідносини без конфліктів можуть бути ознакою того, що відносини як такі відсутні, а не ознакою наявності хороших взаємин. Вирішення конфліктів конструктивним способом може призвести до більш високого ступеня зближення і більш високої якості взаємин [2].

Для аналізу механізмів управління конфліктами в державних організаціях, важливо розуміти саму сутність конфлікту та причини його виникнення. Діагностика конфліктів в організації є невід'ємною частиною їхньої корекції та профілактики.

Дослідники зазначають, що діагностика конфлікту передбачає наступні складові:

- дослідження джерел конфлікту, суб'єктивних чи об'єктивних переживань сторін, способів «боротьби», суперечності думок, подій, потреб, інтересів;
- аналіз біографії конфлікту (його історію, тло, на якому він прогресував, наростання конфлікту, кризи та шляхи його розвитку);
- виявлення учасників конфлікту: осіб, груп, підрозділів;
- виявлення та чітке визначення позицій і відносин між сторонами, їх очікувань, особистісних взаємин;
- з'ясування початкового ставлення сторін до конфлікту – чи хочуть і чи можуть сторони самі вирішити конфлікт, які їхні надії та очікування, установки, умови, чи не спровокований конфлікт спеціально в інтересах однієї із сторін, яка постійно підтримує напруження [1].

Діагностика конфліктів в організації, має бути різнобічна і включати в себе діагностування особистісної сфери учасників конфлікту, загального соціально-психологічного клімату та безпосередньо діагностику особливостей конфлікту [3].

Карамушка Л. М, Ложкін Г. В., Повякель Н. І. та ін. дослідники, вказують на багато методів, за допомогою яких ми можемо дослідити конфлікти. Проте для нашого дослідження одним із основних ми обрали метод групових оцінок.

Метод групових оцінок один із різновидів експертного опитування. Його основна особливість застосування: компетентними експертами виступають усі члени досліджуваної групи (підрозділу, малочислової організації), тобто безпосередні учасники трудового процесу. Даний метод спрямований на вивчення реалій відносин і соціально-психологічної атмосфери в організації (трудоваму колективі, підприємстві). За допомогою цього методу можна виявити в якій сфері проявляється найбільша конфліктність, і які причини її супроводжують.

За допомогою даної методики ми обрахували індекс групової оцінки по кожному питанню, та визначили кількісний показник із окремих питань.

Досліджуючи державні організації, а саме Держпродспожив службу Красилівського району, Хмельницької області, та Тернопільський обласний військовий комісаріат за даною методикою, ми виявили такі особливості: працівники в основному повністю задоволені своєю спеціальністю і можуть далі працювати в даному напрямку, колектив, переважно, режимом праці задоволений, а також ми встановили, що колективам державних організацій притаманні такі якості, як доброзичливість та повага один до одного, колективи в основному дружні. Проте, працівники не задоволені системою оплати праці, що в подальшому, може спричинити проблеми в організації: може підвищитися рівень конфліктності, знизитися працездатність працівників, якщо не налагодити дану систему. Було встановлено, що у працівників можуть виникати конфлікти з керівництвом, а також, що така якість, як вимогливість один до одного, в колективі розвинута слабо. Також, незадоволення проявляється у характері роботи, організації праці, участі в управлінні, працівники не зовсім прихильні до самої організації.

Встановлюючи, чи хотіли б працівники змінити місце роботи в найближчий рік, і проаналізувавши відповіді ми виявили, що 60% змінювати місце роботи не планує, тоді як 27% важко відповісти на це питання, та 13% все ж таки планують змінити місце роботи.

Загалом за результатами методики, ми виявили, що найбільшого незадоволення в державних організаціях викликає оплата праці, організація роботи, конфлікти з керівництвом та ін. Це може бути пов'язано з тим, що у них є досить чіткі рамки за якими вони мають працювати і думка колективу мало враховується. Тому, керівництву варто було б прислухатись до думки колективу, аби робота була продуктивнішою та забезпечити своїх працівників можливістю

професійного зростання, або стимулювати роботу за допомогою грошових премій.

Емпіричні дослідження державних організацій доводять, що ми виявили особливості кожного колективу, і визначили, що в загальному у організаціях не прослідковуються яскраво виражені конфлікти. Проте працівники багато чим не задоволені, тому якщо ці проблеми не вирішити у майбутньому продуктивність роботи буде знижуватись, і кількість конфліктів збільшуватись. Тому, ми вважаємо, що необхідно працювати з керівництвом та безпосередньо з самим колективом над попередженням та профілактикою конфліктів в організаціях, що і буде перспективою наших подальших досліджень.

Література:

1. Карамушка П. М. Технології роботи організаційних психологів: Навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. та слухачів ін-тів післядиплом. освіти / Л. М. Карамушка. – К.: Фірма «ІНКОС», 2005. – 366 с.
2. Краснова Н. П. Причини конфліктів у діловому спілкуванні / Н. П. Краснова // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2013. – №1. – С. 18-26.
3. Ложкин Г. В. Практическая психология конфликта: учеб. пособ / Г. В. Ложкин, Н. И. Пов'якель. – К.: МАУП, 2000. – 327 с.

ГРА ЯК ОСНОВА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКЛАСНИКІВ

*Хорошенюк А. О.,
студентка факультету дошкільної,
початкової освіти та мистецтв
Вінницький державний педагогічний*

Провідну роль у взаємодії шестирічних дітей виконує гра, у процесі якої дитина знайомиться із важливим життєвим правилом, що без співчуття і поступання іншому ти програєш сам. Гра як форма навчальної діяльності містить риси, які характерні для прямого учіння. Психологічний смисл використання дидактичної гри та ігрових прийомів виявляється в тому, що сильний ігровий мотив у дітей надає змістовності їхнім довільним зусиллям. На цю ситуацію поширюється загальна закономірність: зацікавленість зовнішньою стороною явища переростає у інтерес до його внутрішньої суті [1, с. 28].

На етапі адаптації гра повинна бути спрямована, насамперед, на реалізацію пізнавальних інтересів дітей. Не менш важливим кроком є обґрунтування необхідності виконати завдання, докласти зусилля, зорієнтувати на формулу «треба». Роз'яснення вимоги і розумне її використання сприяє зростанню свідомості учня, формуванню спрямованості його дій, адже воно базується на розумінні важливості соціальних потреб, які досить часто не мають підкріплення власне особистими потребами індивіда. При цьому вчителю доцільно дозовано використовувати додаткові стимули, які убезпечать дитину від емоційного перевантаження.

Діти у грі моделюють різні дії практичної діяльності, відображаючи загальні риси предметів і їх зв'язки, а в ігрових ролях – відображають різні ситуації стосунків між людьми. Включаючись у ці природні для шестирічної дитини обставини, навчання значно посилює розвиток уміння дітей оперувати образами. У процесі навчання спеціальним предметом аналізу стає співвідношення моделі з тим, що вона відтворює. Учитель навчає дітей «читати» моделі та моделювати

певні ситуації, використовувати моделі для рішення різних задач. Оскільки наочна модель відбиває суттєві риси та взаємозв'язки, вона виконує роль засобу навчання, яке у рамках наочного мислення, сприяючи його розвитку, допомагає учням засвоїти повноцінне поняття [2].

Усі ці види діяльності дають змогу дитині набувати певний досвід дій в соціальному середовищі. Дитина стає більш самостійною і впевненою в своїх силах, а за таких умов – більш здатною до активного спілкування.

Процес адаптації дитини до школи має абсолютно індивідуальний характер. Це процес, який повинна «прожити» особистість за власне своєю схемою. Аналізуючи роботу вчителів в перший тиждень роботи з дітьми, ми можемо зробити висновок, що в кожному класі є діти, які дуже легко входять в шкільне життя, і такі, що потребують особливої уваги педагога. Індивідуальний підхід до дитини спирається на знанні особливостей її розвитку.

Одним із ефективних і загалом найлегших способів виявити проблемних дітей є включення їх в ігрову діяльність.

Спостерігаючи за роботою вчителів-класоводів, ми помітили таку закономірність: якою б важкою не була навчальна діяльність для деяких учнів, як би важко їм не було б знайти своє місце в ній, в іграх діти одразу знаходять своє місце й одразу стають «успішними». Ігрова діяльність стає передумовою так званого «розквіту» дітей.

Ігри, попри своє тематичне спрямування, мають виразний соціальний вектор, адже вони містять як важливий у адаптаційний період досвід комунікації, спільної діяльності, так й уявлення про ряд важливих соціальних ролей. У них формуються знання про моделі поведінки, прийняті у соціумі, які в майбутньому вони переносять у своє життя і роблять зразком для власної поведінки. Захоплюючи дитину і

примушуючи її підкорятися правилам, які визначаються в обраній ролі, гра сприяє розвитку почуттів і рольової регуляції поведінки [3, с. 69].

Попри виразне позитивне значення гри, висловимо декілька застережень.

Так, в шестирічному віці у дітей вже з'являються прихильності один до одного, індивідуальні симпатії. Діти однієї статі не просто виражають доброзичливе ставлення, вони вибирають один до одного за співпадаючими схильностями і взаємній позитивній оцінці. Їх союз при цьому будується на спільних іграх, які відповідають характеру статевої ідентифікації (хлопчики б'ються, змагаються; дівчата стрибають через мотузку, грають в м'яч, «в дочки-матері» тощо). Але іноді цей поділ стає занадто категоричним. В таких випадках потрібне активне включення в ігрову діяльність учителя.

Наші спостереження виявили ряд труднощів щодо налагодження комунікації у сучасних дітей вже на організаційному етапі. Це пов'язано, насамперед, із підвищеним рівнем індивідуалізації, агресивності та віртуалізації їхнього життя, що спричинене дуже стрімкими процесами глобалізації та формування споживацького суспільства.

На початковому етапі навчання дитини в школі гра продовжує займати досить значну частину часу. Попри те, що ігри діляться на дидактичні, розважальні, їх соціальна функція є домінуючою.

Проаналізувавши значення гри в житті дитини, ми можемо зробити висновок, що гру потрібно обов'язково використовувати в роботі з першокласниками особливо на початковому етапі адаптаційного процесу, оскільки вона допомагає вчителю довести до розуміння дітей значення їх нової соціальної ролі, усвідомлення нових обов'язків і прав, що є важливими умовами успішної адаптації першокласників до школи.

Література:

1. Овчарова Р. В. Практическая психология в начальной школе. – М.: ТЦ «Сфера», 1999. – 240с.
2. Коробко С. Психологічні аспекти навчання шестирічних першокласників. // Мандрівець. – 2002. – №4. – С.40-46.
3. Мухина В. С. Шестилетний ребенок в школе: Книга для учителя нач. кл. – М.: Просвещение, 1986. – 144 с.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ДО УМОВ НАВЧАННЯ В ШКОЛІ: ЗАГАЛЬНІ ЗАУВАГИ

*Хорошенко А. О.,
студентка факультету дошкільної,
початкової освіти та мистецтв
Вінницький державний педагогічний
університет імені М. Коцюбинського
м. Вінниця, Україна*

Актуальності проблеми адаптації дитини до школи сьогодні у вітчизняній науці та шкільній практиці приділяється значна увага [1]. Її значущість полягає в тому, що змінюється соціальна ситуація розвитку дитини. Їй необхідно набути нових соціальних та комунікативних вмінь, потрібних для встановлення міжособистісних відносин з однолітками і відповідних рольових відносин з педагогами. Початок навчання в школі – один з найбільш складних і відповідальних моментів в житті дітей як в психологічному, так і в фізіологічному плані. Змінюється все життя

дитини: все підпорядковується навчанню, школі, шкільним справам і турботам.

Шкільна адаптація – це початковий етап перебування в школі, звикання дитини до нових умов і вимог без негативних наслідків для психічного та фізичного здоров'я дитини. Протилежний процес – шкільна дезадаптація, це втрата дитиною навчальної мотивації, низька успішність, конфліктність у спілкуванні з учителями й однолітками, схильність до асоціальної поведінки, низька самооцінка, домінування негативного емоційного напруження [2].

При низькому рівні адаптації першокласник негативно або байдуже ставиться до школи; нерідкі скарги на недуги; переважає пригнічений настрій; спостерігаються серйозні порушення дисципліни; навчальний матеріал засвоюється фрагментарно; при виконанні самостійних завдань не виявляє інтересу, до уроків готується нерегулярно, необхідні постійний контроль, систематичні нагадування і спонукання з боку вчителя і батьків; зберігає працездатність і увагу при тривалих паузах для відпочинку; доручення виконує під контролем, без особливого бажання, пасивний; близьких друзів не має. Легше переносять період вступу до школи: здорові діти; ті, які дотримувалися режиму дня; учні, котрі раніше відвідували дитсадок.

За умови середнього рівня адаптації першокласник не викликає негативних переживань; розуміє навчальний матеріал; засвоює основний зміст навчальних програм; зосереджений та уважний під час виконання навчальних завдань, але під контролем вчителя; загалом зосереджений за умови наявності зацікавленості; комунікабельний і товаришує з багатьма однокласниками.

Високий рівень адаптації наступає, зазвичай, через 2 місяці навчання. Першокласник позитивно ставиться до школи; навчальний матеріал засвоює легко; глибоко і повно оволодіває програмним

матеріалом, уважно слухає вказівки, пояснення вчителя; виконує доручення без зовнішнього контролю, виявляє великий інтерес до самостійної роботи (завжди готується до всіх уроків); займає в класі сприятливе статусне положення.

Джерелами невротизації (емоційних розладів) молодшого школяра можуть стати особливості поведінки вчителів. Перш за все йдеться про афективність, неприродну збудливість, підвищену драгієвність, високу тональність висловленого на адресу дитини невдоволення (вона створює ефект хаосу, загального збудження, нетерпимості). Тривожність, неспокій, паніку, прагнення до надмірної опіки та постійного контролю над дитиною створюють атмосферу нетерпимості.

Ряд труднощів викликає й домінантність – намір зберегти дистанцію між дорослим і дитиною, наполегливість на власній точці зору, категоричність суджень, наказовий тон спілкування, домагання покірності дитини, орієнтація на жорстку дисципліну, нав'язування дітям готових планів і рішень, обмеження самостійності, неприйняття проявів ініціативи і творчості, використання репресивних методів впливу на дитину, фізичні покарання, позбавлення можливості засумніватися, невпинний контроль.

Утруднює адаптацію до школи також гіперсоціальність, що характеризується зловживанням надмірно правильними, відірваними від реалій життя настановами, які нівелюють індивідуальний досвід дітей, залишають незатребуваними власні життєві враження, спрощують загальну картину світу, позбавляють її багатозначності і неоднозначності. Наслідком такого підходу може призвести до формалізму у відносинах, браку довіри і щирості, втрати дитиною безпосередності прояву почуттів.

Ще однією перешкодою до успішної інтеграції першокласника до школи часто стає орієнтація на зовнішні чинники. До таких можна віднести реагування переважно на зовнішній прояв поведінки дитини,

матеріалізовані результати його праці, вчинки, дії, словесні судження при дефіциті уваги до внутрішніх зусиль, позиції, бажань, намірів, цінностей, ідеалів, мрій, світу переживань дитини.

Тому гарантом гармонійного входження дитини в шкільне життя впродовж усього складного адаптаційного періоду є підтримка дорослих, як вчителя і батьків, так й інших значимих для дитини авторитетних людей.

Література:

1. Навчання і виховання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку актуальні питання теорії і методики збірник науково-методичних праць. / за заг. ред. О. О. Максимової, М. А. Федорової. – Житомир: ФОП Левковець, 2016. – У 2-х ч. – Ч.ІІ. – 201 с. / Режим доступу: http://eprints.zu.edu.ua/21360/1/збірник_ІІ_частина.PDF /. – Дата доступу: 12.04.2018.
2. Шкільна адаптація – запорука гармонійного розвитку / Режим доступу: <http://osvita.ua/school/method/psychology/2623/> / – Дата доступу: 12.04.2018.

ПСИХОЛОГІЧНА ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ПЕРЕЖИВАННЯ ПОЧУТТЯ ПРОВІНИ

Шульга О. С.,

психолог

КЗ «Дніпровська клінічна психіатрична лікарня»

м. Дніпро, Україна

Царькова О. В.,

доктор психологічних наук,

доцент кафедри психології

Мелітопольський державний педагогічний

університет імені Богдана Хмельницького

м. Мелітополь, Україна

Дослідження почуття провини як певної предметної феноменології представляє актуальність як в науково-методологічному так і в практичному аспектах. У цілому, аналізуючи предметну площину досліджуваної проблеми, можна констатувати, що найбільше розробленими щодо феномену провини виступають: метафізично-онтологічний, філософсько-екзистенційний, соціально-психологічний та клінічний (клініко-психологічний) підходи.

Слід зазначити, що науковий пошук метафізичних підвалин онтологічного сенсу феномену провини, потребує як буденної так і спеціально-наукової рефлексії (зокрема філософського релятивізму до площини психологічних феноменів). Акцентуємо увагу на тому, що визнання апіорності провини є наслідком традиційно сформованих світоглядних позицій, одна з яких ґрунтується на ідеї людської недосконалості та нездатності в зв'язку з цим виконати свій обов'язок, а також якимось змінити те, що відбувається навколо нього. Архетипія повинності породжує провину [5, с. 79].

У вітчизняній психології, яка займалась загальними питаннями морального розвитку особистості (К. Абульханова-Славська, Б. Братусь, Л. Виготський, О. Леонт'єв, А. Осмолов), проблема феномену провини розглядалась переважно у тісному зв'язку з почуттям сорому. І тільки в останні часи почали з'являтися роботи (І. Белік, О. Гаврилиць, В. Іванов,

А. Ігнат'єв, Є. Ільїн, Т. Кирилін, М. Корнілов, Г. Матюшин, Ю. Орлов), у яких розглядається саме феномен почуття провини.

Аналізуючи підхід К. Ясперса щодо метафізичної провини, яка виникає з усвідомлення абсолютної солідарності з людиною як такою, провинна пред'являє до особистості вимоги, що виходять за межі звичайного морального обов'язку. Метафізична провинна ігнорує цінність та самість людини, оскільки вона виявляється винною в тому, чого не скоювала (наприклад, інвалідизація дитини); звідси – ірраціональні емоційні реакції на найменшу несправедливість, пов'язану зі спробою подальшого її усунення, що знаходить відбиття в численних формах батьківської компенсаторної поведінки. В такому контексті, вважаємо за доцільне, розглядати переживання провини батьків дітей з ОМЗ як моральну травму, пов'язану з переживанням страждання та способів її відігравання через низку компенсаторних патернів.

Почуття провини доречно розглядати як прояв:

- амбівалентного конфлікту та почуття «потреби в покаранні» та одне з підґрунть негативної терапевтичної реакції [2, с. 56];
- невротичних самозвинувачень як химерного самоаналізу;
- міжособистісного за походженням і функціями адаптогену взаємин між людьми, може стати малоадаптивною, ірраціональною і патогенною, за умови, коли вона перебільшена чи стримується, або коли вона пов'язана з соромом.

Вважаємо, що саме представникам психоаналітичного підходу вдалося проникнути в глибини людської психіки з тим, щоб максимально можливим чином вивчити почуття провини, настільки приховане як від спостереження, так і від самоспостереження. У сучасній психодинамічно-орієнтованій практиці досить яскраво можна спостерігати виявлення почуття провини у роботі з протагоністами за методом Т. Яценко [5].

Відомо, що почуття провини – це складний когнітивно-поведінковий комплекс, що поєднує між собою страх, самоприниження, аутоагресію і водночас включає систему психологічних захистів, що пом'якшують емоційне напруження, викликане цими негативними почуттями. Це стан захисту особистості від внутрішньої агресії, яка була викликана покаранням людини самої себе [1, с. 310]. Ми вважаємо, що почуття провини не є вродженим почуттям, воно соціально сформоване батьками або найближчим оточенням (мікросоціумом) – іноді усвідомлено, іноді під впливом неусвідомлюваних тенденцій (зокрема, як проекція власних прихованих комплексів: самообвинувачення, низької самооцінки). Нерідко діти в таких сім'ях формують собі почуття провини самі, відкупуваючись від претензій дорослих. Пізніше, у зрілому віці, людина мимоволі відтворює всередині себе цей комплекс, але робить це зазвичай автоматично і несвідомо, внаслідок чого це описується нею як: «поява почуття провини».

Ключовим моментом, що об'єднує всі точки зору на провину і сором, є те, що у них, в першу чергу, акцентується соціально-психологічна природа даних феноменів, їх зв'язок із соціальним становленням людини, з культурними та історичними феноменами та різними соціальними детермінантами.

У роботах зарубіжних дослідників, наприклад Н. Смелзера, є вказівки на те, що «почуття сорому і провини тісно пов'язані між собою, фактично вони багато в чому збігаються». С. Томкінс і зовсім розглядає сором і провину як одну емоцію, що має єдиний нейрофізіологічний механізм. Автор вказує лише на те, що ці емоції відрізняються тільки на свідомому рівні. Е. Еріксон же описує сором як емоцію, яка досить рано і легко поглинається почуттям провини. На його думку, почуття вини закладається в ранньому дитинстві (3-5 років) під впливом батьків або інших дорослих. Цей період автор назвав «творча ініціатива або вина».

Почуття вини природно виникає в дитини в цьому віці як психологічний захист від жахливого почуття безпорадності та сорому, які з'являються в результаті краху відчуття своєї всемогутності. Дитина підсвідомо вибирає вину як менше зло. Дитина ніби говорить собі: «Я відчуваю, що не все можу, і це жахливо. Ні, це просто у цей раз не вийшло, а взагалі-то я можу. Я міг, але не зробив, значить – винний» [4, с. 234].

На думку деяких вчених, при сприятливому впливі зі сторони батьків, дитина поступово приймає свою «не всемогутність», долає почуття вини, і дилема вирішується на користь успішного розвитку творчої ініціативи. При несприятливому впливі з боку батьків у дитини на довгі роки, а іноді й на все життя, залишається схильність відчувати почуття вини та обмеження на прояв творчої ініціативи.

Психологи констатують, що хоча витoki почуття вини лежать, в основному, в дитинстві, схильність переживати почуття вини, як захисний механізм, може включатися і в дорослому віці. Так, почуття вини є однією з обов'язкових форм прояву фази протесту в процесі переживання значної втрати, у тому числі серйозної хвороби та смерті близьких. Протестуючи проти реальності, перш, ніж змиритися з тим, що сталося, прийняти свою безпомічність і почати оплакування, люди звинувачують себе в тому, що не зробили щось суттєвого для порятунку, всупереч тому, що це було об'єктивно абсолютно неможливо. У цьому випадку почуття вини є ілюзійною надією на те, що все ще можна змінити [4, с. 211].

Цікавим є трактування походження почуття вини Е. Фромма. На його думку, ставлення до іншої людини завжди подвійне: з одного боку, людина прагне відчувати зв'язок з іншою людиною, а з іншого боку – усвідомлювати свою окремість від неї. Таким чином, людина часто використовує іншу в екзистенціальних цілях, і в такий спосіб, поневоле її. Різні форми поневолення, на думку Е. Фромма, мають одну мету: забезпечити власне існування. Але поневолення призводить до того, що

поневолений повинен втратити самого себе, жити для іншого, зрештою – злитися з ним у якійсь тотожності. Сенс поневолення полягає у приведенні індивіда до стану повної відповідності з поневолювачем, у створенні alter ego. Але тоді інше існування стає лише тавтологічним розширенням першого (поневолювача), і опора не досягається. Вона не досягається й у випадку повної чужорідності іншого індивіда, який стає в такому разі у вороже відношення до першого індивіда [3, с. 114]. З цієї суперечливості надалі та виникає вина: я хочу мати екзистенціальну опору в іншому, для цього я позбавляю його власної мети існування, перетворюю його відповідно до моїх цілей. Але в цьому статусі він перестає бути опорою, і я мушу допустити його самотність. Ось це визнання й переживається як почуття вини.

Таким чином, численність парадигм та підходів до дослідження провини розкриває його зміст як соціокультурного, метафізичного, соціально-психологічного, психоаналітичного конструктів з відповідною методологією та поняттєвим простором. Як емоція та переживання міжособистісного контексту, провинна розкриває перспективи прогнозування міжособистісної взаємодії та особистісної детермінації.

Література:

1. Франкл В. Человек в поисках смысла: Сборник / В. Франкл. – М.: Прогресс, 2000. – 368 с.
2. Фрейд З. Введение в психоанализ: Лекции / З. Фрейд. – М.: Наука, 2009. – 456 с.
3. Фромм Э. Человек для себя / Э. Фромм. – Минск: Коллегиум, 1992. – 479 с.
4. Хьелл Л. Теории личности / Л. Хьелл, Д. Зиглер. – 3-е изд. – СПб.: Питер, 2006. – 607 с.

5. Яценко Т.С. Особливості внутрішньої динаміки психіки та її врахування у діагностико-корекційному процесі / Т.С. Яценко // Психологія особистості. – 2011. – № 1. – С. 78-85.

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

ЗАСОБИ ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬСТВУ В БАГАТОПОКОЛІННІЙ СІМ'Ї

Атрошенко Т. Ю.,

*викладач кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та дошкільної освіти
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь, Україна*

Колюх М. К.,

*студентка Навчально-наукового інституту
соціально-педагогічної і мистецької освіти
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь, Україна*

На сучасному етапі політичних, економічних та соціальних змін, відголоском яких іноді стає поява у громадян невпевненості в завтрашньому дні, емоційний фон взаємовідносин у сім'ях піддається значним випробуванням. Проте виникнення насильства в багатопоколінній сім'ї зумовлено безліччю факторів, які слід розглядати в цілому, оскільки жоден з них не викликає це явище окремо.

Багатопоколінні сім'ї включають три чи більше поколінь або дві чи більше нуклеарні сім'ї, які проживають разом і ведуть спільне господарство. Вони, як правило, мають досить виразну ієрархічну

структуру, для якої характерні, насамперед, чіткі межі між батьківською та молодією сім'єю [1, с. 133].

Неконструктивні стосунки, що виникають як результат порушення внутрішньої системи взаємин, моральних норм взаємодії, стосунків «влади – підлеглості» та взаємної відповідальності, стають підґрунтям для виникнення в сім'ї агресії та насильства. Насильство в сім'ї як злочин, безсумнівно, має тяжкі психологічні наслідки для жертви, завдає їй більших страждань, оскільки скоюється найближчими людьми, які входять у її коло довіри.

Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» тлумачить поняття «насильство в сім'ї» як будь-які умисні дії фізичного, психологічного, економічного чи сексуального характеру одного члена сім'ї стосовно іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини і громадянина, наносять йому моральну шкоду, шкоду його психічному або фізичному здоров'ю [2].

Позитивними зрушеннями стосовно проблеми насильства в сім'ї стали зміни, внесені до Кримінального кодексу України. Наразі ним передбачено кримінальну відповідальність за умисне скоєння злочину такого характеру проти осіб, з якими винний перебував чи перебуває у сімейних стосунках.

Попередження насильства в багатопокілній сім'ї передбачає виконання системи заходів соціального характеру, метою яких є усунення причин, які призводять до виникнення насильства, а також умов, які йому сприяють. До таких заходів відносимо:

1. Інформування – висвітлення інформації про допомогу у випадках перших проявів дій насильницького характеру на сайтах, у газетах тощо.
2. Консультування – проведення психологічних та юридичних консультацій з сім'ями, де виникає загроза вчинення насильства, повідомлення про права та послуги, якими вони можуть скористатися.

3. Аналіз – проведення дослідження насильства в сім'ї, його причин та умов.
4. Психокорекція – проведення тренінгів сімейних стосунків.
5. Направлення осіб, стосовно яких існує загроза насильства, до спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї.
6. Облік осіб, схильних до вчинення насильства, проведення з ними попереджувальної роботи.
7. Надання офіційного попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї.

Проте найбільш ефективнішим у розв'язанні даного питання постає саме педагогічний аспект зміни взаємовідносин у родині. Необхідною умовою налагодження позитивного мікроклімату в багатопокілній сім'ї та системи відносин, що відповідають ідеалам суспільства, є формування толерантного ставлення членів родини один до одного, розвиток почуття відповідальності за членів своєї родини. Необхідним тут постає звернення до загальнолюдських цінностей, які слугуватимуть надійним орієнтиром у побудові сімейних взаємин.

Отже, проблема запобігання насильству в багатопокілній сім'ї базується як на виведенні цього питання на державний рівень та забезпеченні державою належного функціонування соціально-психологічних служб, так і на безпосередній перебудові ставлення членів родини один до одного.

Література:

1. Доукіна О. М. Шляхи запобігання насильству у багатопокілній сім'ї / О. М. Доукіна // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. – 2009. – Вип. 13, кн. 2. – С. 133–141.
2. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» № 2789-III : [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Булаєвська Т. М.,
студентка факультету дошкільної,
початкової освіти та мистецтв
Вінницький державний педагогічний
університет імені М. Коцюбинського
м. Вінниця, Україна
вчитель початкових класів
Сеферівська загальноосвітня школа-сад I-II ступенів
с. Сеферівка, Україна*

Проблема громадянського виховання розробляється на державно-програмному, концептуальному та практичному рівнях. Так, державні документи, зокрема Конституція України, Закон України «Про громадянство України» визначають права і обов'язки громадян України. «Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті» одним із пріоритетів розвитку освіти називає національне і громадянське виховання, яке має здійснюватися упродовж усього процесу навчання дітей та молоді. У «Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності» зазначається, що «громадянське виховання – це процес формування громадянськості як інтегрованої якості особистості, що надає людині можливість відчувати

себе морально, соціально, політично, юридично дієздатною та захищеною». У проекті Концепції громадянської освіти в Україні наголошується, що весь освітній процес у навчально-виховних закладах має бути насичений різними аспектами громадянського виховання [1].

Провідні освітянські документи визначають компетентісно орієнтований підхід пріоритетом розвитку сучасної вітчизняної системи освіти. Громадянська компетентність є однією з ключових компетентностей формування людини-громадянина. Під нею розуміють здатність активно, відповідально й ефективно реалізовувати громадянські права та обов'язки з метою розвитку демократичного громадянського суспільства [2, с. 4].

У вихованні громадянина велика роль належить початковій школі [3], яка не може залишатися осторонь від процесів модернізації освіти, що відбуваються в Україні. У початковій ланці шкільної освіти закладаються всі світові тенденції та інновації: особистісно орієнтований підхід, інформатизація, інтеграція тощо. Серед них – і компетентісний підхід, поява якого пов'язана, насамперед, з кризою освіти, що полягає в протиріччі між програмовими вимогами до учня, запитами суспільства і потребами самої особистості в освіті. Адже довгий час у вітчизняній системі освіти домінував знаннєвий підхід, результатом навчання якого була сукупність накопичених учнем знань (як інформації), умінь і навичок [4]. Похідним від компетентності є поняття компетенція, під якою розуміється соціально закріплений освітній результат, тобто реальні вимоги до засвоєння учнями сукупності знань, способів діяльності, досвіду ставлень з певної галузі знань, якостей особистості, яка діє в соціумі.

Під громадянськістю молодших школярів розуміємо інтегральнеособистісне утворення, що характеризується розвитком таких комунікативних здібностей, завдяки яким вона може інтегруватися в

суспільство за допомогою елементарних знань про державу, закони, права і відповідальність людини і громадянина [5].

У структурі почуття громадянськості дітей молодшого шкільного віку виділяються когнітивний, ціннісний, діяльнісний, процесуально-особистісний компоненти, котрі в реальному навчально-виховному процесі чітко взаємодіють, утворюючи системну цінність [6, с. 17]. Відповідно до структури розроблені критерії сформованості почуття громадянськості, які складають зміст громадянської компетентності. Основними серед них є: усвідомлення та міцність знань про державу, народ, правила колективного життя в суспільстві, культурні норми, правила, моделі поведінки, демократичні свободи; оволодіння громадянською культурою; здатність до порозуміння, співпраці; самостійність у реалізації поставлених завдань.

Ефективність громадянського виховання молодших школярів забезпечується обов'язковим дотриманням таких провідних принципів виховання і навчання: науковості, національної свідомості й українського патріотизму, історизму, гуманності, демократизму, культуровідповідності, активності й ініціативності. Процес формування громадянськості молодших школярів ефективно здійснюється при дотриманні певних педагогічних умов: осмислення громадянознавчих понять, трансформація їх у погляди, переконання, звички; використання потенціалу народної педагогіки і краєзнавчого матеріалу тощо.

У формуванні громадянської компетентності молодшого школяра важливою умовою є взірць самого вчителя, громадянина і патріота своєї держави, адже дуже дієвими, особливо у вихованні маленьких дітей, є соціально-психологічні методи (наслідування, приклад, переконання). Такому вчителя мають бути притаманні визначена, чітка громадянська позиція, що базується на повазі до основ конституційного ладу держави; демократичний стиль педагогічної роботи; знання і використання на

практиці сучасних інтерактивних технологій, що передбачає залучення учнів до творчої участі в освітньому процесі [7].

Громадянську освіту можна впроваджувати як навчальний предмет, як міжпредметну форму взаємодії, як зміст позакласної та позашкільної діяльності.

Актуальність проблеми формування громадянської компетентності у молодших школярів зумовлена, насамперед, потребою українського суспільства в особистостях, спроможних робити свідомий вибір та застосовувати демократичні технології прийняття індивідуальних і колективних рішень, враховуючи інтереси й потреби громадян, представників певної спільноти, суспільства та держави. Тому формування у молодшого школяра якостей громадянина-патріота має бути об'єктом особливої уваги вчителя початкових класів.

Література:

1. Концепція громадянської освіти та виховання дітей і молоді в Україні / Режим доступу: <https://ru.calameo.com/read/0040015219b7af0049fe4>. / – Дата доступу: 22.04.2018.
2. Забезпечення формування громадянської компетентності у сучасному змісті шкільної освіти (Підсумковий документ робочої групи з розробки планів і програм проекту «Громадянська освіта – Україна»// Історія в школах України. – 2006. – № 8.
3. Проект державного стандарту початкової загальної освіти / Режим доступу: <http://newstandard.nus.org.ua/>. – Дата доступу: 25.03.2018.
4. Сіпліва М. О. Особливості формування громадянської компетентності у дітей молодшого шкільного віку / Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/.pdf/>. – Дата доступу: 22.04.2018.

5. Доміна В. В. Формування громадянської компетентності молодших школярів у контексті національно-патріотичного виховання. Методичний посібник. – Хмельницький: ХГПА, 2014. – 132 с.
6. Басюк Н. А. «Людина і світ» з методикою викладання у початковій школі: Навчально-методичний посібник. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – 96с.
7. Ковальчук І. П. Шляхи формування громадянської компетентності молодшого школяра в сучасній освіті крізь призму педагогічних ідей В. О. Сухомлинського / Режим доступу: <http://cmsps.edukit.kr.ua/Files/downloads/Ковальчук%20І. / .> – Дата доступу: 21.04.2018.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

***Гончарук В. В.,**
провідний інженер
Національний дендропарк «Софіївка» НАН України
м. Умань, Україна*

***Гончарук В. А.,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри української літератури,
українознавства та методики їх навчання
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна*

Найближча перспектива професійної діяльності педагога в умовах трансформації української освіти виявляється в дискурсі реалізації завдань модернізації освіти, що визначають пріоритет розвитку особистості, адекватної сучасним тенденціям розвитку суспільства. Вона задається орієнтирами державної політики в галузі освіти і закріплюється нормативно-правовими, концептуально-програмними документами: законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державною національною програмою «Освіта (Україна XXI століття)», Національною доктриною розвитку освіти в Україні, «Новою українською школою», Концепцією педагогічної освіти.

Основні вимоги до підготовки вчителів знайшли відображення в законах України про розвиток освіти. Так, у Державній національній програмі «Освіта (Україна XXI століття)» зазначається, що «вища освіта спрямована на забезпечення фундаментальної підготовки фахівців, на формування інтелектуального потенціалу нації та всебічний розвиток особистості як найвищої цінності суспільства. Вона має стати могутнім чинником розвитку духовної культури українського народу...» [1; 2].

Наказом Міністерства освіти і науки України від 14 серпня 2013 р. № 1176 було затверджено галузеву Концепцію розвитку неперервної педагогічної освіти. У преамбулі документу зазначається, що постійне вдосконалення системи підготовки та підвищення кваліфікації науково-педагогічних і педагогічних працівників зумовлене зміною ролі людини у сучасному світі, баченням ідеалу освіченості людини та висуванням нових вимог до якості людського капіталу відповідно до культурно-духовних, суспільно-економічних і технологічних трансформацій, а також чисельних викликів глобального, європейського, національного, регіонального та місцевого рівнів. Також наголошується, що педагогічна освіта є базовою для будь-якого фахівця, причетного до навчання, виховання, розвитку та соціалізації людини. Рівень педагогічної освіти

визначає ефективність у вирішенні професійних завдань вихователя, вчителя, викладача закладу вищої освіти і системи освіти дорослих.

Вивчення стану наукової розробки означеної педагогічної проблеми показало, що вітчизняними та зарубіжними науковцями глибоко досліджено різні аспекти профілізації загальноосвітньої школи. Так, А. Алексюк, Н. Бібік, С. Гончаренко, І. Лернер, Ю. Мальований, О. Савченко, Б. Федоришин та ін. здійснювали розробку концептуальних засад особистісно орієнтованого профільного навчання в загальноосвітній школі; Г. Балл, В. Безпалько, О. Падалка та ін. обґрунтували ідею профільної диференціації освіти; І. Кон, Н. Перепелиця, В. Рибалко та ін. визначили психологічні особливості профільного навчання старшокласників; А. Агамян, Н. Бондар, Л. Денисенко, І. Лікарчук, В. Романчук, В. Хільковець узагальнили питання профорієнтації та стимулювання професійного самовизначення учнів загальноосвітніх шкіл; І. Осадчий, А. Самодрин, Н. Шиян та ін. виявили особливості організації профільного навчання в загальноосвітніх школах сільської місцевості, провели проектування змісту профільного навчання в старшій школі, висвітлили теоретико-методичні питання профільного навчання, розкривали співвідношення базової і профільної підготовки. Разом із тим, контекстний аналіз довів, що поглибленого і системного вивчення потребують також питання підготовки висококваліфікованих педагогічних працівників для роботи у профільній школі, відсутнє обґрунтування теорії і практики відповідного оновлення структури, змісту, форм і методів навчально-виховного процесу майбутніх учителів природничих спеціальностей відповідно до вимог профільності загальної середньої освіти.

Оновлення змісту освіти є визначальною складовою реформування освіти в Україні і передбачає приведення його у відповідність із сучасними потребами особистості і суспільства. Реформа

школи зумовлена тим, що стають потрібними люди, які б ефективно використовували величезний потенціал сучасних природничих наук, зокрема біотехнології, біоніки, кібернетики, інформатики, техніки. З метою становлення економіки і підвищення добробуту людей слід особливо подбати про збереження екологічного стану середовища і екологію самої людини.

Майбутній учитель природничих дисциплін профільної школи має бути готовим до того, що навчально-дослідна діяльність із живими об'єктами на пришкольній ділянці забезпечує формування моральних якостей учнів, бережливе ставлення до природи, повагу до трудової діяльності, розвиток пізнавального інтересу до біології. Вивчення природничих наук, зокрема на навчально-дослідній ділянці, створює можливості для формування дослідницьких компетентностей школярів, які охоплюють не лише відповідні знання та елементарні дослідницькі вміння, але й мотиваційний та поведінковий компоненти – внутрішню потребу школяра у дослідницькій діяльності, винахідництві та раціоналізаторстві.

Певний рівень дослідницьких компетентностей формується вже у процесі класної роботи за умови використання учителем різних видів дослідницьких завдань, проведення лабораторних, практичних робіт, а також позакласної роботи на пришкольній ділянці. Основні традиційні напрями такої роботи – гурткові курси, підготовка до предметних олімпіад, турнірів юних біологів і, безпосередньо, науково-дослідницька робота учнів під керівництвом учителя.

Проте досягти високого рівня дослідницьких компетентностей учень зможе лише за умови високої професійної підготовки вчителя до реалізації біотехнологічного профілю. Такий учитель повинен володіти теоретичними знаннями, методикою дослідницької роботи на навчально-дослідній земельній ділянці.

Перспективними тенденціями розвитку безперервної освіти є її доступність, особистісна орієнтованість, педагогічно доцільне і виважене поєднання традиційних і дистанційних технологій, методичних систем навчання. Змінюється парадигма освіти – від «освіти на все життя» до «освіти протягом всього життя». У її рамках йде пошук нових форм організації процесу навчання на основі компетентісно-орієнтованого підходу. Водночас фундаментальною професійною освітою є вища освіта, яка набувається у закладах вищої освіти майбутніми вчителями. Для забезпечення ефективності існуючої системи вищої та післядипломної освіти необхідно активно спиратися на весь спектр інновацій у навчанні (майстер-класи, активні семінари, конференції, конкурси, ділові ігри, групові та індивідуальні проекти, дискусії на форумах і т. п.), а також широко використовувати дистанційні форми навчання на основі Інтернет-технологій. Сьогодні необхідним є набуття майбутнім учителем у процесі навчання екологічної компетентності, значна ціннісна перебудова екологічної свідомості людей, зміна споживацьких настроїв на духовні, естетичні, пізнавальні мотиви відносно довкілля. Результатом набуття екологічної компетентності молоддю є розуміння первинності законів природи щодо соціальних законів, усвідомлення зростання взаємозалежності і взаємовпливу природи і суспільства, особистої відповідальності за екологічні проблеми не лише свого освітнього простору, свого регіону, а й світу загалом (глобальне сприйняття).

Література:

1. Державна національна програма «Освіта (Україна ХХІ століття)». – К. : Райдуга, 1994. – 61 с.
2. Дубасенюк О. А. Основи теорії і практики професійної виховної діяльності педагога / О. А. Дубасенюк. – Житомир : Житомир. держ. пед. ін-т, 1994. – 187 с.

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ, БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ НА ОСНОВІ ІНТЕГРАТИВНОГО ПІДХОДУ

Гузій І. С.,

аспірант кафедри педагогіки та соціального управління

Національний університет «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

На сучасному етапі посилюється актуальність спрямованості освітнього процесу на формування конкурентоздатних майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи у ЗВО. Суспільство прискореного отримання інформації наголошує на беззаперечних вигодах людства від масового, поверхового поширення освіти, нерідко забуваючи при цьому про не менш безперечні негативи, а то й просто втрати, якими супроводжується цей процес. Система вищої освіти України «нині модернізується на основі європейських освітніх стандартів: академічності мобільності і добросовісності, міжгалузевих компетентностей випускника, уніфікації, єдності змісту та форм, освітньо-наукового забезпечення мобільності трудових ресурсів, формування їх здатності до постійної самоосвіти, фахового зростання випускника» [1, с. 263].

Вирішувати проблеми упорядкування діяльності з документами на підприємствах різної форми власності в Україні покликані фахівці інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Суперечності в соціальних процесах, що відбуваються нині в усіх сферах суспільно-економічного життя України, приводять до «потреби забезпечення відповідних соціально-педагогічних умов для реформування освіти, переосмислення концептуальних підходів до організації професійної підготовки в закладах освіти різних рівнів і типів акредитації.

Наукове осмислення і практичне розв'язання цих завдань пов'язане з інтеграцією фундаментальної освіти і професійного навчання, їх взаємодією і наступністю. Дієвим способом усунення дублювання матеріалу навчальних предметів, роз'єднаності знань, а також не виправданого перевантаження є впровадження у навчально-виховний процес інтегрованого підходу, а саме застосування інтегрованих форм і методів навчання, інтеграції змісту знань» [3, с. 7].

Теоретичною основою для уточнення суті поняття «конкурентоздатність майбутнього фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи» слугують різноаспектні дослідження щодо вирішення концептуальних проблем філософії освіти й професійної педагогіки, представлені науковими доробками вітчизняних і зарубіжних учених. (В. Андрущенко, С. Батишев, Дж. Равен та ін.). Сутність інтеграції досліджували В. Безрукова, С. Гончаренко, Р. Гуревич, Ю. Козловський, Д. Коломієць, В. Ільченко, С. Клепко, Т. Стахмич та ін. Аналіз останніх наукових досліджень щодо підготовки майбутнього фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи свідчить, що науковці значну увагу приділяють проблемі вдосконалення його професійної компетентності. Різні аспекти розвитку інформаційної, бібліотечної та архівної справи були предметом розгляду А. Кисельової, І. Матяш, О. Музичук, К. Селеверстової та ін.

Провідну роль в формуванні змісту підготовки конкурентоздатного фахівця, зокрема інформаційної, бібліотечної та архівної справи, відіграють інтеграційні процеси. Як зазначає Ю. Козловський «якість засвоєння знань залежить від ступеня їх інтегрованості. Наприклад, об'єктами інтеграції знань можуть виступати поняття, теми, навчальні курси. В сучасній педагогічній практиці спостерігаються численні спроби інтеграції цілих масивів знань (два-три навчальні предмети в один, трансформація гібридних наук у навчальні

курси тощо). Основною і базовою вже ж таки повинна бути інтеграція понять» [2, с. 107].

Зауважимо, що набір існуючих фахових компетенцій майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи доцільно було би доповнити вмінням інтегрувати інформацію та згортати масиви знань на засадах науково обгрунтованого інтегративного підходу.

На основі здійснених обгрунтувань суть поняття «конкурентоздатність майбутнього фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи» конкретизуємо як інтегративну особистісну якість, яка усвідомлено виражається мотивованими діями в конкретних умовах професійного та соціально-економічного середовища й передбачає ефективність у досягненні результату завдяки комплексній мобілізації й функціональному спрямуванні ресурсів її структурно-змістовних компонентів.

Література:

1. Астахова В. Освіта безперервна / В. Астахова // Соціологічна енциклопедія. – Київ, 2008. – С. 263-264.
2. Козловський Ю. М. Професійна інтегродологія в системі наук про освіту // Педагогічний альманах : збірник наукових праць / редкол. В. В. Кузьменко (голова) іа ін. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2017. – Випуск 34. – С. 108-113
3. Стахмич Т. М. Інтегрований підхід до підготовки кваліфікованих робітників кулінарного профілю в професійно-технічних навчальних закладах: дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Стахмич Тамара Миколаївна. – Вінниця – 2011. с. 251

ПОНЯТТЯ «ДОЗВІЛЛЄВЕ СЕРЕДОВИЩЕ» У СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Гуцол Л. М.,

*викладач кафедри дошкільної педагогіки,
психології та фахових методик*

*Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
м. Хмельницький, Україна*

Змістовне дозвілля є сферою розкриття творчого потенціалу особистості, провідною метою діяльності навчальних закладів, сприяє створенню сприятливого культурного середовища для самореалізації та творчого розвитку особистості, формуванню національної самосвідомості і громадянських якостей, культури особистості (моральної, політико-правової, естетичної, екологічної, інформаційної, комунікативної, культури побуту, спілкування тощо), стимулюванню творчих, розважально-ігрових, спортивно-оздоровчих та інших соціально і особистісно конструктивних видів діяльності [4, с. 448].

Дефініція «середовище» у довідковій літературі розглядається як сукупність природних або соціальних умов, у яких протікає життєдіяльність якого-небудь організму; соціально-побутова обстановка, у якій протікає життя людини; сукупність людей, пов'язаних спільністю соціально-побутових умов існування, спільністю професії, занять [2, с. 38].

Науковці неоднозначно трактують поняття «середовище» як-от: комплекс зовнішніх явищ, які стихійно діють на людину і значною мірою впливають на її розвиток; як сукупність зовнішніх умов, факторів та об'єктів, серед яких народжується, живе та розвивається організм; як

активний зовнішній чинник, вважається важливим у розвитку та становленні особистості [6; 7].

Отже, аналіз наукової літератури дає підстави розглядати середовище як сукупність життєвих умов, конкретний фізичний, природний і соціокультурний простір, в якому людина проявляє індивідуальність, реалізується як особистість.

Дозвілєве середовище, як зазначають науковці В. Бойчелюк, В. Бойчелюк, – це:

- 1) місце дозвілля, спілкування, рекреації, підвищення рівня культури, яке згуртовує студентів відповідно за їх інтересів, потреб, уподобань;
- 2) самостійна, самоцінна культурно-дозвілєва система, що має власну базу, мету, завдання, форми існування та діяльності;
- 3) просторове оточення, що вводить людину у світ культурно-естетичних і художніх цінностей та відносин, що забезпечують культурно-формуючі умови його розвитку [1, с. 100].

Досить цікавий підхід до розуміння поняття «дозвілєве середовище» подають у своїх працях А. Жарков, В. Чижикова. Науковці визначають культурно-дозвілєве середовище як самостійне явище культурно-суспільного життя, що має власні функції подібно виробничому, побутовому, міському та іншим видам середовища; явище культури, здатне комплексно впливати на особистість, її ціннісно-естетичне самовизначення та самореалізацію [3, с. 85-87].

Науковці Т. Кисельова, Ю. Красильников розглядають дозвілєве середовище як умову різностороннього впливу людини і оточуючого, культурно-дозвілєвого простору [5, с. 123].

Актуальним в контексті визначення питання дозвілєвого середовища є напрацювання Н. Кочубей. На її думку, культурно-дозвілєве середовище – це соціальне середовище вільного вибору людиною власної соціальної самореалізації, в якому закладена

спрямованість як на творчу самореалізацію окремої особистості, так і на подальший розвиток суспільства [6, с. 272]. Автор у структурі дозвіллевого середовища відповідно культурно-дозвіллевій діяльності особистості виділяє декілька його рівнів, а саме: мікро-середовище сім'ї, мезо-середовище навчального закладу і та суспільне макро-середовище. Ми погоджуємось з думкою науковця, що усі середовища тісно переплітаються між собою, але вважаємо що особлива роль належить саме мезо-середовищу навчального закладу, оскільки саме навчальний заклад є основою дозвіллевого середовища.

Досить чітку позицію щодо визначення властивостей середовища займає А. Релеєва, автор визначає їх як емоційну забарвленість та можливість внести в нього душевні переживання. Характеризуючи культурно-дозвіллеве середовище науковець розглядає його не лише як модель, що виступає як впорядкованість, але й як образ уявлення культурного простору цих типів установ і принципи створення композиційної структури середовища, що полягають у виявленні духовного змісту, сутності проєктувального культурно-дозвіллевого середовища, врахування особливостей установи, її функціональних завдань, пошуку художнього образу об'єкту культури, її структури і форми вираження [8, с. 186].

Науковець виділяє декілька груп культурно-дозвіллевого середовища, розрізняючи їх за образними характеристиками та культурно-дозвіллевими процесами.

Перша група – це культурно-дозвіллеве середовище, яке характеризується поліфонічністю форм культурного сервісу, різноманітністю мікросередовищ у його структурі і які мають єдину ціль створення умов для індивідуального вибору занять.

Друга група – рекреаційне середовище, орієнтоване на розвиток самоорганізації людей, залучення нових груп учасників, різноманітність видів занять, врахування актуального запиту на культурні програми.

Третя – музейно-виставкове середовище, яке є «консервантом культури».

Четверта група – концертно-видовищне середовище, яке характеризується святковістю процесу.

П'ята група – театральне середовище, яке має глибокі історичні корені та характеризується консервативністю, постійністю, є своєрідною школою глядача.

Ці дозвілєві установи і складають модель організації культурно-дозвілєвого простору. Ця модель за допомогою специфічних засобів, таких як естетичне наповнення, містить естетичну значимість культурно-дозвілєвого середовища, якій характерні: краса, поетичність, ліричність, художність.

Дозвілєве середовище передбачає наявність трьох обов'язкових елементів: активні суб'єкти дозвілєвої діяльності в особі різних громадських інститутів, соціальних груп і окремих індивідуумів; сам процес цієї діяльності в усіх її етапах; сукупність об'єктивних умов, факторів і можливостей для її реалізації.

До провідних принципів формування та розвитку дозвілєвого середовища належать: принцип інтересу, принцип індивідуального підходу, принцип зацікавленості, принцип різноманітності, принцип самодіяльності.

Таким чином, аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє зробити висновок, що дозвілєве середовище є явищем культури, яке здатне комплексно взаємодіяти на особистість, на її ціннісно-естетичне самовизначення, самовираження, самоствердження та самореалізацію.

Література:

1. Бойчелюк В. Й. В. В. Бойчелюк Дозвіллезнавство: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 208 с.
2. Жадько В. А. Термінологічний словник: філософія, релігієзнавство: Словник. Запоріжжя: ЗДМУ, 2004. 85 с.
3. Жарков А. Д. Культурно-досуговая деятельность: учебник / под науч. ред. акад. РАЕН А. Д. Жаркова, проф. В. М. Чижикова. Москва: Изд-во МГУКИ, 1998.
4. Закон України «Про освіту» : прийнятий 05.09.2017 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. (дата звернення: 22.09.2017).
5. Киселева Т. К., Красильник Ю. Д. Социально-культурная деятельность: учеб. Москва; МГКИ, 2012. 178 с.
6. Кочубей Н. Культурно-дозвіллове середовище у вимірі екології дитинства. Науковий вісник Чернівецького університет. Філософія. 2013. Вип. 665–666. С. 270-275.
7. Литвиненко Я., М. Ямницький С Дитина і середовище проблеми взаємодії. Оновлення змісту та методів навчання і виховання в закладах освіти: збір. наук. праць. Рівне: РДГУ 2002. Вип. 22. С. 216-219
8. Рылеева А. С. Организация культурно-досуговой деятельности населения России: учеб. пособ. – Курган: Издательство Курганского государственного университета, 2014. 228с. С. 226-228.

САМООСВІТА ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Добридень А. В.,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри виховних технологій та педагогічної творчості

Останнім часом як з боку науковців, так і педагогів-практиків спостерігається значне посилення інтересу до проблеми самоосвіти. Саме від учителя залежить успіх підвищення ефективності формування навичок самостійного пошуку інформації у школярів. З цією метою необхідно, щоб кожний педагог цілеспрямовано розвивав у собі педагогічні якості, професійну компетентність, займався самоосвітою та самопідготовкою.

Майстерність учителя потрібно розглядати як вияв творчої активності особистості педагога. Він має діяти творчо, самостійно, вивчаючи результати своєї діяльності, з орієнтацією на поставлену мету, повинен мати внутрішнє підґрунтя, певні властивості, риси, розвиток яких забезпечить професійний саморозвиток учителя, а через нього – і розвиток учня.

У працях сучасних науковців доводиться можливість підготовки учнів до самоосвіти шляхом перебудови їх мотивації і формування потреби в самостійному пізнанні (В. Буряк, В. Кушнір, В. Радул). Ідея взаємозв'язку освіти й самоосвіти знайшла свій подальший розвиток у роботах А. Арети, В. Кузя, С. Мельничука, Б. Набоки, Н. Ничкало, М. Піскунова, О. Савченко. Психологічний аспект самоосвітнього пошуку інформації висвітлено у дослідженнях Б. Ананьєва, І. Беха, Л. Виготського, М. Добриніна, Г. Костюка, О. Леонтьєва, С. Рубінштейна [1, с. 1].

У своїх працях академік І. Зязюн зауважує, що традиційно на першому місці розглядається освітня (дидактична) функція педагога. Вважалося, що вчитель як носій знань передає їх учням, і чим більше володіє ними сам учитель, тим краще засвоять науку діти. З часом, коли

обсяг знань зріс до неможливості досягнути їх однією людиною, дидактична функція учителя почала формуватися так: *не передавати знання, а вчити, як здобувати їх*. Діяльність вчителя не стільки в тому, що він несе інформацію дітям, скільки в умінні бути організатором її засвоєння, поводитим у лабіринті знань [3, с. 91].

Саме у шкільному віці закладаються основи, визначаються загальні напрямки моральних, інтелектуальних і соціальних установок особистості. Зміни, що відбуваються, торкаються всіх сторін її життя. Потреба в самоствердженні у світі дорослих, самовизначення серед одноліток розширює коло їх пізнання. Об'єктом його стає людина. Поряд із розвитком інтересу до інших людей зростає потреба в оцінці власних якостей і можливостей.

Розвиток самосвідомості впливає на характер діяльності і, у першу чергу, на освітню діяльність. Більш ширшими та усвідомленими стають пізнавальні інтереси школярів. Незадоволення собою, прагнення задовольнити свої інтереси зумовлює потяг до самоосвіти, який є однією з основних ознак старшокласників. Деякі учні втілюють його в конкретні самоосвітні дії. У цьому випадку, зазначає Т. Драгунова, що учіння набуває особистісного значення, перетворюється на самоосвіту. Виникнення і становлення якісно нового і вищого типу навчальної діяльності відбувається у підлітковому віці [2, с. 133]. Але більшість представників цієї вікової категорії, у зв'язку з браком досвіду самостійної пізнавальної діяльності, не з власної ініціативи розширюють обсяг своїх знань.

Перед школою постає завдання: допомогти вихованцю зрозуміти власну цінність для себе і суспільства, через відчуття любові й відповідальності розвивати і зміцнювати почуття власної гідності дитини; прийняти людину як творця моральності й культури, ставитися до дитинства, до самоцінності, до освіти й виховання як засобу реалізації

завдань соціального устаткування, до педагогічного процесу – як до інструмента «пробудження» й активізації саморозвитку дитини [4, с. 24].

Школа здатна стати лідером гуманізації суспільства. А вчителів діти мають сприймати як самостійного суб'єкта освітньої діяльності, котрий навчає не з примусу, а за власним бажанням. Саме такий підхід сприятиме, на нашу думку, формуванню в учнів механізмів саморозвитку, самореалізації та самозахисту. Звідси випливає, що найбільш ефективним напрямом в освіті має стати її індивідуалізація, яка передбачає розкриття індивідуальності особистості кожної дитини як необхідної передумови її розумового розвитку.

Таким чином, набуття учнями потреби в самоосвітній діяльності сприяє формуванню у них бажання вчитися, що поряд з відповідними вміннями і характеризує його як суб'єкт освітньої діяльності. А одним із важливих напрямків у теорії навчання є не стільки одержання учнем готових знань, скільки навчити самостійно здобувати їх для продовження освіти впродовж усього життя, тобто сформуванню сучасну інтелектуальну особистість.

Література:

1. Добридень А. В. Формування навичок самоосвіти у старшокласників : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 : «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Алла Володимирівна Добридень. – Кіровоград, 2010. – 16 с.
2. Драгунова Т. В. Психологические особенности подростка / Т. В. Драгунова // Возрастная и педагогическая психология / под ред. А. В. Петровского. – М. : Просвещение, 1973. – С. 98-141.
3. Зязюн І. А. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія : [за ред. І. А. Зязюна]. – К.: Видавництво «Віпол», 2000. – 636 с.

4. Кремень В. Г. Освіта України : нормативно-правові документи / В. Г. Кремень (голова редколегії). – К. : Міленіум, 2001. – 268 с.

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ВЧИТЕЛЯ У РЕАЛІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Загородня О. В.,

*студентка факультету дошкільної,
початкової освіти та мистецтв
Вінницький державний педагогічний
університет імені М. Коцюбинського
вчитель творчої майстерні
Центр розвитку дитини «Бджілка»
м. Вінниця, Україна*

Дослідженням проблеми розвитку творчості в дітей займалися чимало видатних психологів та педагогів, праці яких і до сьогодні є орієнтиром як для досвідчених дослідників у цій області, так й початківців. Зокрема, Л. С. Виготський, В. С. Мухіна, Д. Б. Ельконін, а також Н. О. Ветлугіна, Н. П. Сакуліна, Т. С. Комарова, Т. Г. Казакова у своїх роботах зазначали можливості розвитку творчості в різних видах діяльності, а особливо в художній [1; 2].

Образотворча діяльність має важливе значення для всебічного розвитку особистості, надає можливості самореалізації творчого потенціалу дитини як в період навчання у школі, так і закладає основи для естетичної самоосвіти впродовж усього життя. У процесі створення зображення в дитини формуються небайдуже ставлення до

навколишнього світу, вміння самостійно створювати прекрасне та бачитийого у творах мистецтва [3].

Перед учителем в організації образотворчої діяльності учнів важливим є органічно пов'язати художній образ із їх практичною художньою діяльністю й провести паралелі із видами образотворчого мистецтва та дитячою художньою діяльністю, відповідно адаптувавши мистецький інструментарій (засоби, прийоми, техніки тощо) до потенціалу дітей молодшого шкільного віку.

Однією із умов творчої самореалізації дітей є приклад самого вчителя, що передбачає, на нашу думку, взаємодію декількох важливих складових. Зокрема, це творча активність самого педагога та прагнення нею захопити своїх вихованців, вміння вчасно надати професійну допомогу та спрямувати у потрібному напрямку.

Беззаперечною умовою успіху є створення, насамперед, загальної атмосфери доброзичливості, свободи, можливості досягти успіху для кожної дитини. Такий результат можливий лише через отримання взаємних позитивних емоцій вчителя та учня від спільної творчості. Важливою умовою формування атмосфери конструктивної співпраці є також активне залучення батьків не лише до організації творчого процесу, а й їх безпосереднього включення на кожному етапі творчої діяльності дітей. Виходячи із власного досвіду, вважаємо, що саме органічна тріада «вчитель-учні-батьки» є тією платформою для успішного втілення як окремих творчих проєктів, так і творчого розвитку дитини загалом. Адже для забезпечення систематичної та продуктивної роботи діти мають відчувати зацікавленість у своєму успіхові як вчителів, так і батьків.

У процесі реалізації художньо-творчого потенціалу дітей вчитель повинен пам'ятати про забезпечення всебічного виховання дітей(сенсорне, розумове, естетичне, моральне, трудове), що передбачає

комплексний підхід до побудови навчальної програми та її креативного втілення.

Успішність занять із образотворчого мистецтва також залежить від вдало продуманої пропедевтичної роботи, що має повноцінно підготувати учня до заняття. Так, у своїй професійній діяльності до підготовчого етапу ми включаємо ознайомлення дітей із літературою (науковою, науково-публіцистичною, художньою), у якій висвітлюється майбутня тема заняття. Спонукаємо доспостереження і вивчення предметів і явищ навколишньої дійсності з метою залучення емпіричного досвіду дітей до подальшого заглиблення у тему. Зазвичай, такі підготовчі студії відбуваються під час прогулянок та екскурсій, що уможливають безпосередньо вивчати оточуючий світ різноманітними сенсорними шляхами.

Вдалим прийомом для створення дискусійної платформи є вивчення відомих творів образотворчого мистецтва з даної тематики, а також ознайомлення та аналіз дитячих робіт, виконаних іншими дітьми. Належне місце на підготовчій стадії потрібно відвести підготовці матеріалу до заняття, попередньому обговорення теми, розподілу обов'язків для виконання колективних робіт тощо.

І вже на виконавчому етапі приділити достатню увагу створенню матеріальних умов, а саме: забезпечити заняття необхідними художніми матеріалами для зображувальної діяльності; підібрати відповідний наочний матеріал; обладнати куточок (центр) для самостійної зображувальної діяльності.

В процесі проведення заняття із образотворчого мистецтва важливими педагогічними умовами, на нашу думку, є врахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів початкової школи; забезпечення міжпредметних зв'язків та інтеграція різних видів художньої діяльності; навчання технік і способів зображення відповідно

до заявлених теми та мети заняття; озброєння алгоритмом творчого пошуку.

Доцільно після окремих занять чи тематичного циклу занять застосовувати також рефлексивні формати роботи. Зокрема, проводити спільні із батьками й дітьми підсумкові кругли столи чи свята, на яких презентувати виставки дитячих робіт, обговорювати успіхи й труднощі й обов'язково разом планувати інші творчі проекти.

Окрім озброєння конкретними знаннями, уміннями та навичками, ми повинні також формувати в учнів соціальні компетентності, тобто вчити активно застосовувати здобутий арсенал «знаю-вмію-роблю» у якості інструменту комунікації з іншими. Наприклад, використовувати продукти дитячої образотворчої діяльності для подарунків рідним, близьким і друзям, виготовляти вироби для прикрашання інтер'єру приміщення класу чи власної домашньої кімнати, для ігор чи навчальної діяльності тощо.

Варто пам'ятати, що художньо-творчий розвиток учнів початкової школи повинен бути систематичним, послідовним та емоційним. Тому від формування базових компонентів художньої освіти (мислення, пам'яті, уяви, технічно-технологічної складової) на заняттях та в процесі виховної роботи у школі ми, як мудрі вчителі-наставники, повинні спрямовувати цей потенціал у площину вільної самостійної діяльності дітей.

Література:

1. Художественное творчество и ребёнок : монография / под ред. Н. А. Ветлугиной. – М. : Педагогика, 1972. – 366 с.
2. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте: Психолог. очерк / Лев Выготский. – 2-е изд. – М. : Просвещение, 1967. – 122 с.

3. Проект державного стандарту початкової загальної освіти / Режим доступу: <http://newstandard.nus.org.ua/>. – Дата доступу: 25.03.2018.

**ЗМІСТ МЕТОДИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ «ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ
ПРЕДМЕТІВ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ»**

*Магда П. М.,
аспірант кафедри педагогіки і методики
технологічної та професійної освіти
Донбаський державний педагогічний університет
м. Слов'янськ, Україна*

Під час наукового пошуку з теми «Формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення предметів соціально-гуманітарного циклу» нами здійснювалась експериментальна робота з упровадження трьох педагогічних умов на базі Бахмутського коледжу мистецтв імені Івана Карабиця, Торецького музичного коледжу, Донбаського державного педагогічного університету. Серед ціннісних орієнтацій, що потребують першочергового формування у майбутніх спеціалістів зазначеного профілю, нами були виділені *креативність, комунікативність, біоетика, емпатія та патріотизм*. У процесі дослідження також були виділені такі педагогічні умови підвищення ефективності формування названих професійно-ціннісних орієнтацій:

- першою педагогічною умовою є наповнення змісту навчальних дисциплін соціально-гуманітарного циклу (основи філософських знань,

історія України, соціологія, основи екології, педагогіка і психологія, культурологія) аксіологічною тематикою, яка виходить у своїй меті з положення про пріоритетність формування у студентів коледжів мистецтв професійно-ціннісних орієнтацій як основи світогляду вчителя музичного мистецтва, та введення до складу дисциплін соціально-гуманітарного циклу спецкурсу «Аксіологічні засади діяльності вчителя музичного мистецтва» [1];

- другою педагогічною умовою є підготовка викладачів до ціннісно-орієнтованої навчально-виховної роботи зі студентами та використання інтерактивних технологій, спрямованих на вдосконалення особистісно орієнтованого підходу до підвищення мотивації студентів коледжів для формування їхньої власної ієрархії цінностей;

- третьою педагогічною умовою є орієнтація позааудиторної роботи зі студентською молоддю на створення такого середовища взаємодії викладача і студентів шляхом поєднання різних форм і методів виховної діяльності, що забезпечує професійне становлення та саморозвиток майбутніх учителів музичного мистецтва.

Практичним доробком проведеної експериментально-дослідницької роботи стали методичні рекомендації, що складаються з двох основних розділів:

1. Теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення предметів соціально-гуманітарного циклу.
2. Упровадження у навчально-виховний процес педагогічних умов формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення предметів соціально-гуманітарного циклу [4].

Перший розділ містить аналіз навчального плану коледжів мистецтв та виокремлення з дисциплін соціально-гуманітарного циклу,

які, на нашу думку, містять найбільший аксіологічний потенціал, а саме: *історія України, основи філософських знань, культурологія, соціологія, педагогіка та психологія, соціологія, основи екології*. Детально розглянуті недоліки у погодинному розподілі предметів, можливості виправлення цих недоліків за рахунок планування і організації самостійної роботи студентів та введення варіативної дисципліни «Аксіологічні засади діяльності вчителя музичного мистецтва» [2, с. 148-151], також розроблено структуру і зміст останньої. У першій частині роботи викладено та проаналізовано підходи до розуміння і класифікації інтерактивного навчання, типів самостійної роботи студентів [3], склад навчально-методичного комплексу кожної із обраних нами дисциплін та методи підвищення ефективності роботи предметно-циклової комісії за моделлю школи аксіологічного зростання [2].

У другому розділі описано поетапне впровадження педагогічних умов підвищення професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх учителів музичного мистецтва, наводиться опис формувального експерименту та порівняння його результатів з даними констатувального експерименту. Цей розділ містить також опис досвіду залучення студентів музичних коледжів до участі у аматорських музичних колективах різного стильового спрямування (у межах розвитку креативності, комунікативності, емпатії).

Неабияку практичну цінність становлять додатки, у яких наведено приклади класифікацій моральних цінностей, програма спецкурсу «Аксіологічні засади діяльності вчителя музичного мистецтва» [1], перелік тем для написання творчих робіт, розробка виховної години «Творчість поетів-перекладачів (на матеріалі віршів Роберта Бернса та Сари Тісдейл), «Сродна праця» як ціннісна орієнтація на самореалізацію» (присвячено 295-й річниці з дня народження Г. С. Сковороди), методична карта заняття з педагогіки та психології за темою «Особливості роботи з

учнями початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів різних типів темпераменту», сценарій відкритої виховної години «Дзвони пам'яті Чорнобиля», методична карта виховної години «Знаю українську!» (до Дня української писемності та мови), а також зразок тесту для дослідження особистості, бланка взаємовідвідування занять соціально-гуманітарного циклу тощо.

Методичні рекомендації «Формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення предметів соціально-гуманітарного циклу» є як самостійним компонентом підготовки молодих фахівців мистецького профілю, так і елементом цілісної структури технології формування ціннісних орієнтацій студентів коледжів мистецтв у процесі вивчення предметів соціально-гуманітарного циклу і можуть бути впроваджені у практику навчально-виховного процесу ВНЗ мистецького спрямування.

Література:

1. Коник Р. В. Школа аксіологічного зростання особистості (з досвіду роботи творчої групи класних керівників). Виховна робота в школі. 2017. № 2. С. 38-44.
2. Магда П. М. Зміст спецкурсу «Аксіологічні засади діяльності вчителя музики». Педагогічні науки: зб. наук. праць. 2017. № 79. Херсон: ХДУ. С. 148-151.
3. Магда П. М., Нігієвська Г. Л. Організація самостійної роботи студентів II курсу відділу «Фортепіано» з психології та педагогіки, методики викладання гри на фортепіано. Організація навчально-виховного процесу. 2008. № 13. Немішаєве: НМЦ МАПУ. С. 188-201.
4. Магда П. М. Формування ціннісних орієнтацій у студентів коледжів галузі знань «Культура і мистецтво». Web of Scholar. International Scientific Edition. 2017. № 7 (16). Р. 42-46.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ: STORYTELLING-ТЕХНОЛОГІЯ

Нечипоренко А. Ф.,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри української мови, літератури та культури

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут

імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

Уміння влучно висловлювати думки, образно розповідати та переповідати різні історії широко використовується в різних галузях життя – рекламі, політиці, бізнесі, ЗМІ тощо. Фахівці, які добре володіють риторичною майстерністю та основами ефективного спілкування, здатні швидше досягти професійного успіху, впливаючи силою слова на інших. Сукупність знань про спілкування в різноманітних умовах і з різними комунікантами, а також уміння їх ефективно застосовувати у конкретному спілкуванні визначають поняття комунікативної компетентності. Сучасною технологією у формуванні комунікативної компетентності є Storytelling – технологія здобуття, опрацювання й відтворення інформації.

Мета статті – проаналізувати доцільність використання та ефективність сучасного методу Storytelling у формуванні комунікативної компетентності під час вивчення курсу «Українська мова за професійним спрямуванням».

Сторітеллінг тісно пов'язаний з міжнародними стандартами освітніх технологій (National Education Technology Standards (NETS), 2007 р.), які вимагають формування у студентів та педагогів якостей креативності та інноваційності, комунікації та співробітництва,

дослідництва та інформаційної грамотності, формування критичного мислення, вирішення проблем, якостей цифрових громадян, вільного оперуванню технологіями та контентом [2].

Така технологія сприяє набуттю навичок представлення інформації у формі розповіді. Оволодівши технологією, студент вмітиме віднаходити потрібну інформацію, творчо сприймати та обробляти її, концентрувати увагу на важливих частинах, структурувати її, оцінювати з боку фонових знань та власного досвіду [4]. Подібні інтерактивні методи навчання є частиною особистісно-зорієнтованого навчання, оскільки сприяють соціалізації особистості, усвідомлення себе як частини колективу, своєї ролі і потенціалу [1].

Завдання Storytelling як технології у вивченні української професійної мови такі: добір матеріалу для відтворення; зосередження уваги на важливих складниках; структурування матеріалу, уміння поділити його на частини, виділити основне; виявлення власного ставлення: аргументація, позиція, оцінка, судження; мовностилістичне оформлення, пошук словесних засобів для відтворення інформації; виявлення творчих здібностей у процесі розповідання; дотримання закону моделювання аудиторії з метою позитивного впливу та партнерські взаємини зі слухачами.

Ось кілька прикладів використання технології на заняттях з дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням». Так, темою «Індивідуальні та колективні форми фахового спілкування» розділу «Професійна комунікація» передбачено вироблення навичок самопрезентації під час співбесіди з роботодавцем. Можна запропонувати студентам скласти таку розповідь від реальної особи (студента) або успішного вже на той час у визначеній галузі фахівця.

До теми «Риторика та мистецтво презентації» доцільно буде підготувати розповідь на основі проблемної ситуації про успішні прийоми

риторичної майстерності за сценаріями кінофільмів «Великі сперечальники» (США, 2007), «Король говорить» (Велика Британія, 2010), «Перевага» (США, 2014). Така робота сприятиме словесному виявленню власної думки щодо обговорених питань.

З огляду на те, що розповідання має значення не лише для самого оповідника, але й формує культуру слухання та залучає до співпраці, окремі завдання можуть складатися та виконуватися колективно, послідовно або перехресно. Така форма ефективна під час створення та проведення очних та заочних екскурсій (наприклад, «Визначні науковці Київського політехнічного інституту» – соціальний сторітеллінг). Така співпраця формує вміння працювати в команді, адже комунікації – це насамперед партнерство.

Сучасна Smart-освіта – це освіта, яка передбачає використання технологічних інновацій та Інтернету, які надають студентам можливість здобувати професійні знання, уміння та навички на основі системного та багатомірного бачення і вивчення дисциплін, з урахуванням багатоаспектності й постійного оновлення змісту навчання [3]. Беручи до уваги сучасні освітні тенденції, можна застосувати такі прийоми розповіді за допомогою інформаційно-цифрових ресурсів: розповідь у чаті, підготовка презентації з розповіддю, підготовка поста для соціальних мереж, розповідь у формі e-mail та ін.

Отже, сторітеллінг є ефективною технологією для розвитку комунікації серед молоді, формування мовленнєвої вправності, що сприятиме професійному зросту в майбутній діяльності. Технологія Storytelling спрямована на те, щоб навчити майбутніх фахівців творчо сприймати інформацію, виокремлювати головне, запам'ятовувати, думати, виявляти власну позицію в ході розповіді.

Література:

1. Кошечко Н. Інноваційні освітні технології навчання та викладання у вищій школі / Н. Кошечко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогіка. – 2015. – Вип. 1. – С. 35-38. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vknutshp_2015_1_10.
2. Панченко Л. Ф. Цифровий сторітеллінг в освіті дорослих [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/>
3. Семеніхіна О. В. Нові парадигми у сфері освіти в умовах переходу до Smart-суспільства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN23/13sovps.pdf>
4. Сторітеллінг як ефективний варіант неформального навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.airo.com.ua/storitelling-yak-efektivniy-variant-neformalnogo-navchannya/>

МІСЦЕ ТА РОЛЬ НАРОДОЗНАВЧИХ СТУДІЙ НА ШЛЯХУ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ (НА ПРИКЛАДІ ВІННИЦЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО)

*Піскунова О. А.,
студентка факультету дошкільної,
початкової освіти та мистецтв
Вінницький державний педагогічний
університет імені М. Коцюбинського
м. Вінниця, Україна*

Підготовка вчителя початкової школи передбачає, окрім засвоєння змісту та методики викладання дисциплін, які включені до програми початкової освіти, безпосереднє формування національного типу особистості. Цьому сприяє така навчальна дисципліна у вищій школі як «Українознавство» [1], яка у початковій входить до вибіркового блоку дисциплін. Студенти знайомляться із джерелами етнографічної науки, теоріями походження українців, основними етапами етнічної історії та особливостями історико-етнографічного районування України, складовими матеріальної та духовної культури українців. В процесі вивчення цього предмету здобувачі вищої освіти вчаться володіти методикою польової роботи щодо вивчення регіонально-локальних історико-етнографічних особливостей української культури, досліджувати власне генеалогічне дерево та застосовувати технологію на практиці, застосовувати набуті знання, уміння та навички з дисципліни в педагогічній діяльності, активно використовувати зразки та набутки етнічної культури в роботі та повсякденному житті. Вчаться володіти методикою проведення уроків та факультативних занять з метою реалізації етнокультурознавчої лінії змісту навчання, методами й прийомами ознайомлення учнів початкової школи з кращими надбаннями української народної культури.

Майбутні вчителі початкових класів Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського не тільки здобувають необхідні знання у контексті вивчення навчальної дисципліни «Українознавство», але й впродовж всього навчання беруть активну участь у виховній, дослідницькій та просвітницькій роботі [2, с. 6-10]. Зокрема, у Днях народознавства, відтворенні календарних традицій і обрядів («Андріївські вечорниці», «Колядки», «Колодій», «Веснянки» тощо) (на основі автентичного фольклорно-етнографічного матеріалу). Дні народознавства обов'язково включають проведення майстер-класів із

народних подільських ремесел: вишивки, гончарства, писанкарства, фітодизайну, соломо- та лозоплетіння, бісеру, витинанки, розпису на склі тощо. У рамках таких заходів відбуваються зустрічі з членами Вінницького обласного осередку Національної спілки майстрів народного мистецтва України Г. Данилюк, О. Денисовою, Л. Філінською, О. Єднак-Верховою та М. Верховою (Юрченко), Т. Пірус; народними майстрами Є. Слободинським та В. Слободинською, Г. Чадюк, Т. Рафаловською, В. Ніколаєвою, І. Тесленком, Н. Гуляєвою, Н. Шпак. Діяльність фольклорно-етнографічного колективу «Душі криниця» (керівник К. Пірус), який сформований зі студентів університету, також ґрунтується на відтворенні власних польових автентичних зразків духовної культури, зібраних переважно крізь призму дисциплін українознавчого циклу, навчальних етнографічних практик чи виконання індивідуальних дослідницьких завдань.

В процесі виконання дослідницьких проєктів сформувалася значна частина рукописного та музейного фондів навчально-наукової лабораторії з етнології Поділля. На сьогоднішній день рукописний фонд містить понад 2,8 тис. од. зб. Фондова колекція нараховує близько 4100 од. зб. Студенти допомагають готувати тематичні виставки, серед них: «Подільський рушник», «Народний одяг подолян», «Народна іграшка», «Великодня писанка», «Великодні обереги», «Гончарство Східного Поділля», «Килими Поділля».

Студенти вчаться також організовувати та працювати із музейною експозицією, вони мають можливість ознайомитися з етнографічною культурою всіх районів Вінницької області, а також частково сусідніх Житомирської, Київської, Кіровоградської, Одеської, Хмельницької областей. У викладацькій практиці стали традиційними етнореконструкції окремих звичаїв, обрядів, свят з показом костюмів, ужиткових речей, автентичним співом і частуванням.

Майбутні вчителі початкових класів, вивчаючи усну історію своїх населених пунктів, збирають та комплектують збірки електронних копій подільських світлих «Старе подільське фото», за якими готуються тематичні фотовиставки, профільні видання тощо.

Матеріали фондів активно використовуються студентами для підготовки дипломних досліджень та розробки навчально-виховних занять під час проходження практики у школі.

Всі ті знання, уміння й навички народознавчого спрямування, які студенти здобувають під час навчально-виховної роботи у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, є важливим кроком на шляху професійного росту та організації народознавчої роботи як ефективного засобу національно-патріотичного виховання учнів початкової школи.

Література:

1. Народознавство із методикою навчання / Режим доступу: <http://pedcollege.lnu.edu.ua/course/narodoznavstvo-z-metodykoynavchannya/>. – Дата доступу: 12.04.2018.
2. Колястрок О. А. Пам'яті Лідії Мельничук: справа і спадщина з її крила / Народна культура Поділля у національному вихованні дітей та молоді: проблеми та перспективи. Матеріали науково-практичного круглого столу, 22 жовтня 2014 р., м. Вінниця. – Вінниця, 2015. – 254 с.

ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З НАВКОЛИШНІМ СВІТОМ ЯК ЗАСІБ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ

Плутцева К. В.,

студентка навчально-наукового інституту

*соціально-педагогічної та мистецької освіти
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь. Україна*

Жейнова С. С.,
*старший викладач кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та дошкільної освіти
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь. Україна*

Ознайомлення дітей з навколишнім світом активно відбувається у період дошкільного віку, коли починає формуватися особистість. Під впливом зовнішніх факторів формується дитячий світогляд, саме тому у дошкільному віці дуже важливо закладати засади гуманізму, почуття поваги і любові до природи, відповідальність.

Виховуючи у малят любов до природи, рідної землі, навчають їх оберігати і примножувати навколишню красу, ми формуємо зачатки екологічної і моральної свідомості, духовності, гуманізму. Виховані в любові юні громадяни України, які житимуть у третьому тисячолітті, мають бути позбавлені жорстокості, користолюбства, усвідомлювати, що святий обов'язок кожного – не завдати шкоди живому світові. «Питання екологічного виховання та освіти населення, а особливо наймолодших, – одне з найважливіших» [2, с. 67].

Актуальність екологічного виховання у сучасному світі, зокрема в Україні, велика. В більшості через те, що існує тенденція екологічного занепаду, і як наслідок – екологічної кризи. В Україні екологічна криза триває з 1992 року і по сьогоднішній день. Через це є необхідність здійснювати

екологічне виховання, шляхом ознайомлення дітей з навколишнім світом, у дошкільному віці.

Екологічне виховання – це педагогічний процес, спрямований на розвиток екологічної культури, формування екологічних знань та бережливого ставлення до природи.

Психологічний аспект досліджуваної проблеми відображений у працях Б. Ананьєва, Л. Виготського, В. Вілюнаса, О. Запорожця, О. Леонтьєва, В. М'ясищева. У наукових працях Л. Артемової, А. Богущ, О. Кононко, В. Котирло, Я. Неверович, З. Плохій, Т. Поніманської, Ю. Приходько, Н. Яришевої «підкреслюється особлива чутливість дошкільників до впливів довкілля, різноманітних емоційно-образних стимулів, їх емоційна реакція на безпосередні враження» [3, с. 28].

Теоретичні надбання педагогічної науки розвивалися вченими у подальші періоди. Протягом ХІХ – початку ХХ століття Є. Водовозова, Є. Тихеєва, О. Симонович, С. Русова та інші, активно розробляючи теорію й практику дошкільного виховання, «систематично звертались до природи як засобу гармонізації внутрішнього світу дитини, її відносин із довкіллям» [1, с. 26].

При дослідженні ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом як засобу екологічного виховання, використовувалися методи:

Аналіз, синтез та теоретичне узагальнення, що уявляє собою підсумок отриманої інформації.

Підсумовуючи, можна дійти висновку, що ознайомлення дітей з природою є передумовою для екологічного виховання, і від того наскільки діти зможуть відчутти і зрозуміти природу залежить рівень їх екологічної обізнаності.

Виховання бережливого та турботливого ставлення до живої та неживої природи можливо тоді, коли діти матимуть елементарні знання

про них. Необхідно формувати у дошкільників реалістичне уявлення про природні об'єкти та явища, її красу, вагомість у житті людей.

Природа – необхідна умова формування гармонійно-розвиненої особистості. Знання про природу мають велике значення у формуванні екологічної культури, вихованні світогляду, що спрямовані на створення екологічної культури суспільства.

Згідно результатів дослідження, виховання екологічної культури та ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом – це важлива та необхідна частина виховання і навчання. Оскільки діти – це майбутнє нації, тому те, що в них закладатимуть у дитинстві буде проявлятися і в дорослому житті.

Література:

1. Лисенко Н. В. Дошкільник і екологія. – К.: РУМК, 1991. – с.26.
2. Лисенко Н. В. Практична екологія для дітей. – Івано-Франківськ, 1999. – с. 67.
3. Николаева С. Н. Теория и методика экологического образования детей. – М.: Академия, 2002. – с. 28.